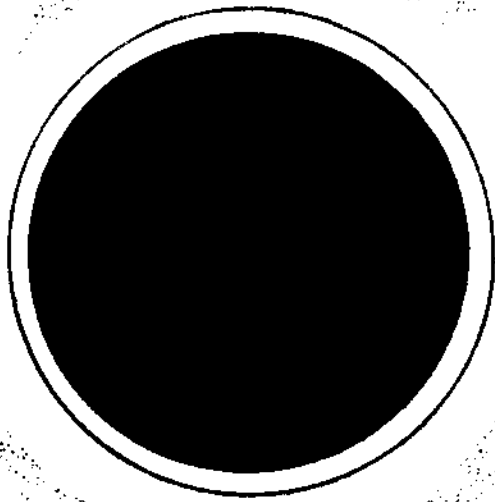

જીવનના અસંખ્ય પ્રકાર

તંત્રી

ચીમનલાલ ગોકળદાસ શાહ

વર્ષ ૮ :

: ક્રમાંક ૪૬-૪૭ :

: અંક ૧૦-૧૧

णमो त्थु ण भगवआ महावीरस्स

सिरि रायनयरमज्जे, संमोलिय सव्वसाहुसंमइयं ।

पत्तं मासियमेयं, भव्वाणं मग्गयं विसयं ॥ १ ॥

श्री जैन सत्य प्रकाश

(मासिक पत्र)

निकेभ स'वत १९९५ वैशाख-जेठ १६ १३	{	वीर स'वत २४६५ शुक्रवार	}	छ'स्वीसन १९३९ मे-जुन १५
------------------------------------	---	---------------------------	---	----------------------------

वि-ध-य-द-र्श-न

१ श्री उपाध्यायपदस्त्रोत्रम्	:	आ. म. श्री. विजयपद्मसरिजी	:	५२५
२ ईलादुर्गस्तवनम्	:	मु. म. श्री. भद्रकरविजयजी	:	५२६
३ श्रीनभस्कर महाभक्त मालात्म्य	:	श्रीयुत सुरय्यदलार्थ अदाभी	:	५२७
४ इक्ष्वर्ध' तीर्थ'भो प्रतिहास	:	मु. म. श्री. न्यायविजयपथ	:	५३१
५ शाश्वत तीर्थ'भवा स्तवन	:	श्रीयुत मणिलाल के. शाह	:	५३९
६ सासु बहूनां महिरे	:	मु. म. श्री. सुशीलविजयपथ	:	५४४
७ सायो वीर	:	N.	:	५५१
८ चतुर्विंशतिजिन स्तवन	:	श्रीयुत साराभाई म. नवाण	:	५५५
९ भांसाहारनी यथा अजे	:	तंत्री स्थानेशी	:	५५६
१० आपण्णी ज्ञान-परणो समाचार	:	श्रीयुत केशरीयंद डी. जवेरी	:	५६१

५६४नी सामे

स्थानिक ग्राहकेने

अमहावाहना—स्थानिक-जे ग्राहक बाध'ओतुं लवाज्म आवपुं णाकी छे तेओ अमारो माणुस आवे त्यारे तेने लवाज्म आभीने आसारी करे !

— पू. मुनिराज्जेने विज्ञप्ति —

हवे ओभासु नलक आवे छे अटके जथा न्यां चतुर्मासतुं नककी थाय त्यांतु पूरे-पूरे सरनासु लणी जण्णाववा सौ पू. मुनिराज्जेने विज्ञप्ति छे. जेथी मासिक डेकाण्णासर पढो'याडी थकाय.

लवाज्म

स्थानिक १-८-०

ण्णहारगाम २-०-०

छूटके अंक ०-३-०

मुद्रक : नरोत्तम हरमोविन्द पंडया, प्रकाशक : श्रीमनलाल जोडणदास शाह, मुद्रणस्थान : मुंबाय प्रिन्टरी सलापोस केस रोड अमहावाह, प्रकाशनस्थान : श्री जैनधर्म सत्यप्रकाशक समिति कार्यालय, जेधिनल्लाधनी वाडी धीकांरा रोड, अमहावाह.

[भासिक पत्र]

[पृष् ४ : अंक १०-११]

॥ श्री उपाध्यायपदस्तोत्रम् ॥

कर्ता—आचार्य महाराज श्री विजयपद्मसुरिजी
(क्रमांक ४३ थी चालु)
(आर्यावृत्तम्)

अंगे सगभयणासे, पवरोवासगदसंगणामम्मि ॥
आणंदाह्यसद्धा, कहिया सद्धाण सेयट्टं ॥ ३२ ॥
तेसिं वयपरिगहणा, गणिम्मलपरिपालणा विहाणेणं ॥
सावगवयपरियाया-गिहवासनिरूवणं वावि ॥ ३३ ॥
किञ्चाणसणं सग्गे, उपज्जंते महाविदेहे य ॥
सिद्धिं पाविस्सति, इयवुत्तं सत्तमंगमि ॥ ३४ ॥
एगसुयरक्खंधो, दस अउण्यणाइं तहोवसग्गाणं
सहणं पडिमावहणं, ओहिसरूवं तहा दुण्हं ॥ ३५ ॥
उवसग्गावसरे ऽत्रि धम्मिस्सं रक्खंणिज्ज मिय बोहं ॥
वियस्सु सद्धाण मिणं, सुहवम्मियजीवणोवायं ॥ ३६ ॥
पवरंतगडदसांगे, अडवग्गा चरणकरणवत्ताओ ॥
अउण्यणाइं नवईं णेओ एगो सुयक्खंधो ॥ ३७ ॥
आयण्णिऊण वाणिं, सिरिणेमिज्जिणस्स निरुवमं सुहयं ॥
गोयमसमुहसागर-पमुहा सिद्धा चरणजोगा ॥ ३८ ॥
एगसुयक्खंधजुयं, वग्गतिगाणुत्तरोववाइसुयं ॥
तेत्तीसज्जयणमयं, नवमंग मिणं मुणेयव्वं ॥ ३९ ॥
जालिमयालुवयाली अभयकुमारो य धारिणीतणथा ॥
सग दीहसेणपमुहा, तेरसपुत्ता पसमपत्ता ॥ ४० ॥
काकंदीवत्थव्वो, धण्णो वत्तीसगेहिणीचाई ॥
सुणक्खंसाइणरा, सोच्चा सिरिधीरवयणाइं ॥ ४१ ॥
आराहियवरचरणा पत्ताणुत्तरविमाणसेपत्ती ॥
तेसिं वरणवमंगे, कहियं वरजीवणं सुहयं ॥ ४२ ॥
पण्हावागरणगे, विज्झामंसाइग्गवपण्हसयं ॥
आसवसंवरभावा, पूयाणामं तह वयाप ॥ ४३ ॥

[अपूर्ण]

॥ ईलादुर्गस्तवनम् ॥

कर्ता—मुनिराज श्री भद्रंकरविजयजी महाराज

(क्रमांक ४४ थी पूर्ण)

[इलादुर्गचैत्यैतिह्यपरिचयः]

केशरीयेन्द्रकाष्ठायां प्रतीच्यां तारणाचलः ।
 टीटोद् दक्षिणायां च मुहरीपार्ष्वनाथकः ॥ १० ॥
 कुम्भारीयोत्तरायां वै तीर्था इयङ्करस्यते ।
 चतुर्विंशु प्रशोभन्ते चैलोऽधिशोभतेऽन्तरे ॥ ११ ॥ [युग्मम्]
 अशोकसिंहासनपुष्करार्को यो मौर्यवंशाचलकूटभूतः ।
 एकान्तपत्रीकृतभूमिराज्यः प्रासीत्क्षितौ संप्रतिराट् सुजैनः ॥ १२ ॥
 सपादक्रीटिविम्बं वै चैत्यं सपादलक्षकम् ।
 आर्यसुहस्तिभक्तेन, येनाकारि सुभावतः ॥ १३ ॥
 तेनोर्ध्वपतिचक्रचुम्बितपदा कारुण्यपाथोधिना ।
 धात्रीमण्डितरम्यचैत्यततिना श्रेयोनिधिस्वामिना ।
 प्रोद्दधे जिनसद्यसम्प्रतिनृपेणैलं पुरा यज्जरत् ।
 तच्चैत्याधिपतिस्तनोतु सुयशो वः शान्तिनाथप्रभुः ॥ १४ ॥
 [त्रिभिविंशेषकम्]

कालव्यत्ययतः प्रजीर्णमभवच्चैत्यं पुनर्यन्महत् ।
 श्रेष्ठी दीनधमप्रदाननिपुणः श्रीवत्सराजाभिधः ।
 ऊकेशाभिधवंशमौक्तिकसमो धर्मक्रियाकर्मटः ।
 तत्काम्यं पुनरुद्धार सुमता पेलं महीश्लिभिः ॥ १५ ॥
 चातुर्विंशविशारदो मुनिमणिर्मिधाविनामग्रणी-
 नानाशास्त्रविधानधातृसदृशः प्रौढप्रभावाङ्कितः ।
 सर्वज्ञो भयदेऽपिदुःखदकलौ दिव्यप्रभाभास्वरः,
 प्रोच्चस्वच्छचरिप्रपालनतया सर्वैः सदा सेवितः ॥ १६ ॥
 नृत्यद्विष्टपरङ्गकीर्तिगणिको जैनागमज्ञाग्रगो
 भुव्यासीद्गुण्णमाख्यराजिततनुर्यां हेमचन्द्रः प्रभुः ।
 तत्पादाम्बुजचञ्चरीकसदृशः श्राद्धः पुनः प्राकरोत्
 धर्मी श्रीलकुमारपालनृपराडैलस्य चैत्योऽधृतिम् ॥ १७ ॥
 आचार्येश्वरसोमसुन्दरविभोः सद्देशनापानकृत्
 सभ्यश्रेष्ठसभाकिरोटसुमणिर्गोविन्दनामा धनी ।
 ऊकेशाभिधवंशवासरमणिः खानिर्गुणानां पुनः
 चैत्योऽध्वारमचीकरत्प्रसुमना पेलस्य शैलस्य वै ॥ १८ ॥

[समाप्त]

શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર—માહાત્મ્ય

લેખક:—શ્રીયુત સુરચંદ પુરુષોત્તમદાસ બદામી.

એમ. એ. એલ. એલ. બી.

રિટાયર્ડ સો. ફો. જી

(ક્રમાંક ૪૪થી ચાલુ)

હવે ચોથા ઉપાધ્યાય મહારાજ વિષે વિચારણા ચલાવીએ.

પ્રાકૃત ભાષામાં એને ઉવજ્ઞાય એ શબ્દથી દર્શાવવામાં આવે છે. એ શબ્દનો એકાક્ષરી નિર્યુક્તિ પ્રમાણે અર્થ કરતાં 'ઉ' અક્ષરનો અર્થ ઉપયોગ કરવો એવો થાય છે, અને 'જ્ઞ' અક્ષર ધ્યાનના અર્થમાં વપરાયેલો છે. આથી 'ઉજ્ઞ' એટલે ઉપયોગપૂર્વક ધ્યાન કરનારા એવો થાય છે. એ 'ઉજ્ઞ' શબ્દ ઉવજ્ઞાય શબ્દનું બીજું રૂપ છે. એનો અપભ્રંશ થઈને "ઓઝા" એવો શબ્દ પણ આપણા સાંભળવામાં આવે છે. 'ઓઝા' શબ્દનો પણ વિશેષ અપભ્રંશ થઈને 'ઝા' શબ્દ બોલાય છે. જેમ કે શશિનાથ ઝા.

'ઉવજ્ઞાય' શબ્દના 'ઉજ્ઞ' રૂપનો આ અર્થ કહ્યો. પણ એ શબ્દમાં 'વ' અક્ષર કાયમ રાખીને પણ એકાક્ષરી નિર્યુક્તિથી અર્થ કરવામાં આવે છે અને તેમાં જણાવવામાં આવે છે કે ઉપયોગપૂર્વક પાપ વર્જનથી ધ્યાનમાં આરોહણ કરીને કર્મોની ઓસકણા એટલે અપનયન-દૂર કરવાપણું જેઓ કરે છે તેને 'ઉવજ્ઞાય' અથવા 'ઉપાધ્યાય' કહે છે.

ઉપાધ્યાય શબ્દના, સંસ્કૃત વ્યાકરણના નિયમ પ્રમાણે જુદા જુદા નીચે જણાવેલા અર્થો પણ થઈ શકે છે (૧) 'ઉપાધ્યાય'માં એ શબ્દો છે-ઉપ અને અધ્યાય. 'ઉપ' એટલે સમીપ આવીને, 'અધ્યાય' એટલે અધ્યયન કરવું ('ધ' ધાતુ અધ્યયન અર્થમાં વપરાય છે). એથી આખા શબ્દનો અર્થ, જેઓની પાસે જઈને સૂત્રાત્મક જિન શાસ્ત્રનું અધ્યયન કરાવ તે, એવો થઈ શકે છે; (૨) 'ધ' ધાતુ ગતિ અર્થમાં પણ વપરાય છે. તેને 'અધિ' એવો ઉપસર્ગ લાગવાથી જેમની પાસેથી જિન પ્રવચન અધિગત એટલે પ્રાપ્ત કરાય તે એવો થઈ શકે. (૩) 'ધ' ધાતુ સ્મરણ અર્થમાં પણ આવે છે, તે અર્થમાં અધિકપણે જેમનાથી સૂત્રથી જિન પ્રવચન સ્મરણ કરાય એવો થઈ શકે; (૪) ઉપધાન એટલે ઉપાધિ એટલે સમીપતા એમ અર્થ કરતાં જેમની સમીપતાથી કે સમીપતામાં શ્રુત જ્ઞાનનો 'આય' એટલે લાભ થાય તે ઉપાધ્યાય એવો અર્થ પણ સમગ્રાય; (૫) 'ઉપાધિ' એટલે વિશેષણ-એ અર્થ કરતાં જેમની પાસેથી ઉપાધિનો એટલે સારાં સારાં વિશેષણોનો લાભ મળે એ રીતે અર્થ થઈ શકે; (૬) 'ઉપાધિ' એટલે સંનિધિ-પાડેશ-સામીપ્ય એ અર્થ કરતાં, જેમનું સામીપ્ય ઇષ્ટ ફળરૂપ હોવાથી આય એટલે લાભ રૂપ છે એમ અર્થ થાય. અથવા જેઓનું સામીપ્ય, આય એટલે ઇષ્ટફળ તેના સમૂહનો મુખ્ય હેતુ છે, એવો અર્થ થઈ શકે; (૭) ઉપ એટલે ઉપહત એટલે નાશ પામ્યા છે, 'આધ્યાય' એટલે મનની પીડા (આધિ) ના લાભ (આય) જેનાથી અથવા નાશ પામ્યા છે 'અધિ' એટલે

કુલુદિન્ના લાભ (અ+ધી) જેનાથી અથવા નાશ પામ્યા છે કુલસિત ધ્યાન (અ+ધ્યાય) જેનાથી તે ઉપાધ્યાય એવો પણ અર્થ થઈ શકે; (૮) જેઓ સ્વ અને પરને હિતકારી ઉપાયોના ધ્યાય એટલે ચિન્તવનારા છે તે ઉપાધ્યાય એવો અર્થ પણ યથ શકે.

પરંતુ સાધારણ રીતે ઉપાધ્યાય શબ્દનો અર્થ કરવામાં આવે છે તે આ મુજબ છે. ૧ શ્રી જીનેશ્વર ભગવાનોએ જે બાર અંગ રૂપ સ્વાધ્યાય પ્રથમ કહેલો છે. અને જે ગણધર ભગવાનોએ પરંપરાએ ઉપદેશીલો છે, તે સ્વાધ્યાયનો સૂત્રથી શિષ્યોને જેઓ ઉપદેશ કરે છે તેઓ ઉપાધ્યાય કહેવાય છે. આવા ઉત્તમ મહાનુભાવ હિતકારી ઉપાધ્યાય મહારાજનું આપણે કાંઈક ધ્યાન કરીએ.

જે ૨ દ્વાદશાંગરૂપ સ્વાધ્યાયના પારગામી છે, જે તેના અર્થને ધારણ કરનારા છે, અને જે સૂત્ર અને અર્થ એ બંનેના વિસ્તારમાં હંમેશાં રક્ત હોય છે તે ઉપાધ્યાય ભગવાનનું હું ધ્યાન ધરું છું.

જેઓ પથ્થર સમાન શિષ્યોને પણ, સૂત્રરૂપ તીક્ષ્ણ શસ્ત્રની ધારથી, સર્વ લોકોના પૂજનીય બનાવે છે તે ઉપાધ્યાય ભગવાનનું હું ધ્યાન ધરું છું.

મોહરૂપી સર્પથી દશાયલા હોવાથી જેઓનું આત્મજ્ઞાન નષ્ટ થઈ ગયેલું છે તેવા જીવોને પણ વિષવૈદીની માફક જેઓ ચૈતન્ય આપે છે તે ઉપાધ્યાય ભગવાનને હું ધ્યાનું છું.

અજ્ઞાનરૂપ વ્યાધિથી પીડાયલા પ્રાણીઓને જેઓ મહા વૈદ્યની માફક શુભરૂપ હિતમ રસાયણ આપે છે એવા ઉપાધ્યાય ભગવાનનું હું ધ્યાન કરું છું.

ગુણરૂપ વનોનો નાશ કરનારા જાતિમદ આદિ આદિ મદરૂપી મદોનમરત હાથીઓને વશ કરવા માટે અંકુશ સદૃશ ઉપાધ્યાય ભગવાનોને હું ધ્યાનું છું.

બીજા દુરેક પ્રકારના દાનોના ઉપયોગ એક દીવસ, મહિનો કે એક જીંદગી પર્યાંત હોય છે એવું જાણીને જે મહાત્માઓ કેઈ મુક્તિ પર્યાંત લઈ જાય એવું જ્ઞાનરૂપી દાન સદા આપ્યા કરે છે તે શુભજ્ઞાનના દાતા ઉપાધ્યાય ભગવાનનું હું ધ્યાન ધરું છું.

અજ્ઞાનથી મીઝાઈ ગયલા નેત્રો જે ઉપકારી ગુરુમહારાજો પ્રશસ્ત શાસ્ત્રરૂપી શસ્ત્રવડે સારી રીતે ખુલ્લાં કરી દે છે તેઓનું હું ધ્યાન કરું છું.

બાવનાચંદનના રસ જેવાં શીતલ વચનો વડે નિશ્ચાત્વ, અવિરતિ અને કષાયરૂપ પાપના તાપથી સંતપ્ત થઈ રહેલા લોકોને સર્વ તાપને જેઓ દૂર કરી શીતલતા ઉપબવે છે તે મહાત્મા ઉપાધ્યાય ભગવાનોનું ધ્યાન ધરું છું.

જેઓ આખા ગણ સમુદાયની ચિંતા રાખનારા છે, જેઓ આખા ગણ સમુદાયને તૃપ્તિ કરનાર છે, જેઓ આચાર્યપદની યોગ્યતાવાળા હોઈ ભવિષ્યમાં આચાર્ય થવાના છે તેથી રાજકુમાર તુલ્ય કહેવાય છે અને જેઓ શિષ્ય વર્ગને વાચના આપે છે તે ઉપાધ્યાય ભગવાન જરૂર નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે અને તેમને હું નમસ્કાર કરું છું.

૧ જુઓ વિ. આ. મા. ૧૯૭ આ. મા. ૬૯૭

૨ જુઓ સિરિવાલ કહા. મા. ૧૨૪૫ થી ૧૨૫૩

આવા પરમ ઉપકારી ઉપાધ્યાય ભગવાનને કરેલા નમસ્કાર હજારો ભવથી મુક્ત કરાવે છે, બોધીબીજની પ્રાપ્તિ કરાવે છે, અપધ્યાન દૂર કરે છે, અને પરમ મંગલરૂપ છે. એ ઉપાધ્યાય ભગવાનને મારો વારંવાર નમસ્કાર હો.

હવે પાંચમા સાધુ મહારાજ વિષે વ્યાખ્યા વિચારીએ

‘સાધુ’ શબ્દના અર્થ પણ વિવિધ રીતિએ કરવામાં આવે છે, (૧) જ્ઞાનાદિ શક્તિઓવડે મોક્ષને જે સાધે છે તે સાધુ કહેવાય. સામાન્ય રીતે ધ્વજિત અર્થને જે સાધે તે ‘સાધુ’ એમ સમજાય. પણ અહિં આપણે તો ભાવ સાધુ સંબંધી જ વ્યાખ્યા વિચારવાની છે, અને તેઓનો ધ્વજિત અર્થ મોક્ષ સિવાય બીજો હોઈ શકે જ નહિ, અને તે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એ ત્રણ શક્તિઓથી જ પ્રાપ્ત થાય તેમ છે, તેથી ‘સાધુ’ શબ્દનો અર્થ અહિં તે મુજબ કરવામાં આવે છે. (૨) એકાક્ષરી નિયુક્તિથી પણ એનો અર્થ એ જ પ્રમાણે આવી શકે છે. તે “સાધુ” શબ્દમાં જે બે અક્ષરો રહેલા છે તેનો અર્થ કરતાં જણાવવામાં આવે છે કે ‘સા’ અક્ષરથી નિર્વાણ સાધક યોગીને—(એટલે સમ્યગ દર્શનાદિ જ્ઞાનમ વ્યાપારોને) જે સાધે, અથવા સંયમ કરનારને સહાય આપે તે, એમ સમજવું; અને ‘ધુ’ અક્ષરથી સર્વ પ્રાણી માત્રમાં જે સમભાવનું સમપણાનું ધ્યાન કરે તે, એમ સમજવું. એટલે બાવાર્થ એ નીકળે કે સમ્યક જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના વ્યાપારમાં સદા કાળ જેઓ મગ્ની રહેલા છે અને પ્રાણી માત્રને સમભાવથી પ્રાર્થ રહેલા છે એટલે કેવળના ઉપર રાગ કે દ્રેપની પરિણતિ જેઓને થતી નથી તેઓ ‘સાધુ’ કહેવાય.

આવા સાધુ ભગવંતો વિષય મુખથી પાછા હડી ગયલા છે. વિશુદ્ધ ચારિત્રથી નિયમથી યુક્ત છે, અને વાસ્તવિક ગુણોને સાધનારા હોઈ સદા આત્મકાર્યમાં જીવમાળ હોય છે, એટલું જ નહિ પણ તેઓ પરમાર્થ સાધનની પ્રવૃત્તિમાં મગ્નેલા અને સંયમ પાળનારા અન્ય સાધુઓને અસહાયપણામાં સહાય આપવામાં સદા તત્પર હોય છે, તેથી તેઓ નમસ્કાર કરવાને યોગ્ય છે.

આ પાંચમાં પદમાં પ્રથમના ચાર પદો કરતા આપણે કાંઈ વિશેષ શબ્દો જોઈએ છીએ. એ પદમાં ‘નમો લોષ સઠ્ઠ સાહૂર્જ’ એ શબ્દો હોવાથી બીજા પદોના કરતાં ‘ક્ષોએ’ અને ‘સઠ્ઠ’ એ બે શબ્દો વધારે આપણા જોવામાં આવે છે. એ શબ્દો આ પદમાં વધારે મૂકવાનું કારણ પણ આપણે સમજી શકીએ જોઈએ. સાધુ અનેક પ્રકારના હોય છે જેમકે (અ) સર્વવિરતિ પ્રમત્તાદિ, પુલાકાદિક, જિન દિપક. પ્રતિમાકલ્પિક, યથાલદંકલ્પિક, પરિહારવિશુદ્ધિકલ્પિક, સ્થવિરકલ્પિક, સ્થિતકલ્પિક, સ્થિતાસ્થિતકલ્પિક, તથા કલ્પાતીત; (બ) પ્રત્યેક બુદ્ધિ, સ્વયંબુદ્ધિ, બુદ્ધ્યોપિત આવા અનેક ભેદો હોય છે. ક્ષેત્રથી ભારતાદિ ભેદવાળા હોય, કાળથી સુષમ, દુઃસ્વમાદિકાળ ભેદવાળા હોય, તે સર્વ ગુણુવાનોની અવિરોધે નાગનીયતા પ્રતિપાદન કરવા માટે ‘સર્વ’ શબ્દ જોડયો છે. અરિહંતાદિ પદોમાં એ શબ્દ નથી વપરાયો છતાં પણ ઉપલક્ષણથી ત્યાં પણ એ સમજી લેવાનો છે.

અથવા ‘સઠ્ઠ’ શબ્દનો અર્થ બીજી રીતે પણ થઈ શકે છે. ‘સઠ્ઠ’ શબ્દનું સંસ્કૃતમાં

‘સાર્વ’ રૂપ પણ થાય. અને ‘સાર્વ’ એટલે (૧) સર્વ જીવોના હિતકરનાર, અથવા (૨) સર્વજના-અરિહંતાના-(શુદ્ધિ-અન્ય દેવોના નહિ). આથી ‘સંવસાહુ’ એટલે સર્વ જીવોને હિત કરનાર સાધુઓ, અથવા અરિહંત દેવના સાધુઓ એવો અર્થ સમજાય. વળી સર્વને સાથે તે સંવસાહુ એમ પણ અર્થ કરાય, એટલે સર્વ શુભ યોગોને સાધનાર; અથવા સાર્વને એટલે અરિહંતાની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તીને આરાધન કરે તે ‘સંવસાહુ’ કહેવાય; અથવા દુર્નયોનું નિરાકરણ કરીને અહંતાને પ્રતિષ્ઠાપે તે ‘સંવસાહુ’ કહેવાય.

વળી ‘સંવ’નું ‘અન્ય’ અથવા ‘સવ્ય’ એવું રૂપ પણ થઈ શકે છે. એ રૂપ લઈએ ત્યારે અન્ય એટલે શ્રવણ કરવા યોગ્ય વાક્યમાં નિપુણ, અથવા સવ્ય એટલે અનુકૂળ કાર્યો કરવામાં નિપુણ એમ અર્થ થાય.

‘લોએ’ શબ્દ વાપરવાનું કારણ એમ છે કે ‘સર્વ’ શબ્દ દેશ સર્વતાનો વાચક પણ છે તેથી અપરિશેષ સર્વતા બતાવવા માટે ‘લોએ’ શબ્દ વાપર્યો છે. લોએ’ એટલે મનુષ્ય લોકમાં.

આ પ્રમાણે જુદા જુદા આ પદના અર્થો આપણે જોયા. સાધુ મહારાજને શા કારણથી નમસ્કાર કરવામાં આવે છે તે પણ તેમાં કેટલેક અંશે જોયું. એવા સાધુ મહારાજની કાંઈક વિશેષ સ્તવના કરીએ.

જેઓ દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્રરૂપ એકીબાવ પામેલા ત્રણ સ્તનથી મોક્ષ માર્ગને સાધી રહ્યા છે તે સર્વ સાધુ મહારાજોને હું વંદન કરું છું.

જેઓની પાસેથી આર્ત અને રોદ એ બે દુષ્ટ ધ્યાનો જતાં રહેલાં છે, જેઓ ધર્મ અને શુકલ એ બે ધ્યાનોને ધ્યાયી રહ્યા છે, અને જેઓ અહુણશિક્ષા અને આસેવન-શિક્ષા એ પ્રકારની શિક્ષા શીખી રહ્યા છે તે સર્વ સાધુ મહાત્માઓને હું નમસ્કાર કરું છું.

જેઓ મનોશુષ્કિ, વચનશુષ્કિ અને કાયશુષ્કિ એ ત્રણ શુષ્કિયુક્ત છે, માયાશલ્ય, મિથ્યાત્વશલ્ય અને નિયાણાશલ્ય એ ત્રણ શલ્યથી રહિત છે, રસગારવ, રિદ્ધિગારવ, અને શાતાગારવ એ ત્રણ પ્રકારના ગારવ-અભિમાનથી વિમુક્ત થયેલા છે, અને જેઓ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર રૂપ ત્રિપદીને પાળે છે તે સર્વ સાધુ મહારાજોને હું વાંદું છું.

જેઓ રાજકથા, દેશકથા, ભક્તકથા અને સ્ત્રીકથા એ ચાર વિકથાથી દૂર રહેલા છે, અનંતાનુષંધી, અપ્રત્યાખ્યાની, પ્રત્યાખ્યાની અને સંબલન એ ચાર ભેદોવાળા ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાયો જેમણે છોડેલા છે, અને જેઓ જ્ઞાન, શીલ, તપ અને જાવ એ ચાર પ્રકારનો ધર્મ પ્રરૂપી રહેલા છે, તે સર્વ સાધુઓને વંદન કરું છું.

મદ્ય, વિપદ, કષાય, નિદ્રા અને વિકથા એ પાંચ પ્રમાદો જેમણે ત્યજી દીધા છે, પાંચે ઈન્દ્રિયો જેઓએ જીતી લીધી છે, અને પાંચ સમિતિતું જેઓ પાલન કરી રહ્યા છે, એવા સર્વ સાધુ મહારાજોને હું નમસ્કાર કરું છું.

જેઓ પૃથ્વી આદિ ૭ કાયના જીવોનું રક્ષણ કરવામાં નિપુણ છે, હાસ્માદિ ૭ જેઓએ ત્યજી દીધેલા છે, અને પાંચ મહાવ્રત અને ૭ સત્તિઓનવિરમણ વ્રત એ ૭ પ્રકારના વ્રત જેઓ ધારણ કરે છે, તે સર્વ સાધુ મહાત્માઓને હું નમસ્કાર કરું છું.

૧ જુઓ સિરિવાલ કહા મા. ૧૨૫૪ થી ૧૨૧૨.

ફલવર્ધિ તીર્થનો ઇતિહાસ

લેખક:—મુનિરાજ શ્રી. ન્યાયવિજયજી

(ક્રમાંક ૪૪ થી ચાલુ)

ફલોધીના લેખોનું અવલોકન

આપણે પુરાતન પ્રબંધ સંગ્રહ, વિવિધ તીર્થકલ્પ અને ઉપદેશતરંગિણી આ ત્રણે અંશકારોના શ્રી ફલોધીતીર્થ સંબંધી ઉલ્લેખો વાંચ્યા. આમાં પ્રથમ અને અન્તિમ અંશકારોના ઉલ્લેખમાં કથા વસ્તુમાં અનૈક્ય નથી. તેમજ વાદી શ્રી દેવસૂરિજીની વિદ્યમાનતામાં તીર્થ સ્થાપના થઇ એમાં પણ એકવાક્યતા છે. પુરાતન પ્રબંધ સંગ્રહકાર એક ખુલાસો સાફ આપે છે કે શ્રી દેવસૂરોશ્વરજી મહારાજે પોતાના શિષ્યો શ્રી ધામદેવગણ્ધિ અને શ્રી સુમતિપ્રભગણિને વાસક્ષેપ આપી મોકલ્યા અને તેમણે ગુરૂઆજ્ઞા મુજબ વાસક્ષેપ કર્યો. અર્થાત્ પ્રતિષ્ઠા કરી અને તીર્થ સ્થાપ્યું. બાદમાં શ્રી જિનમહિર પૂરૂં થયા પછી ધ્વજ્જરોપણ સમયે પોતાના જ શિષ્યરત્ન મહાપ્રતાપી શ્રી જિનન્યાયદ્રસૂરીજીને વાસક્ષેપ આપીને મોકલ્યા છે અને તેમણે વાસક્ષેપ કર્યો છે.

જવત્ માટે પણ ઉપયુક્ત બનને અંશકારોને એક મત છે. અર્થાત્ ૧૧૯૯માં ફગણ્યુ શુદ્ધિ ૧૦ મે પ્રતિષ્ઠા-ખિંબરસ્થાપના અને ૧૨૦૪માં ધ્વજ્જરોપણ થયાં. એટલે આ બંને અંશકારોની માન્યતા મુજબ આ તીર્થની સ્થાપનાનું ત્રેય આચાર્ય શ્રી દેવસૂરિજી (વાદી શ્રી દેવસૂરિજી) મહારાજને અને તેમના શિષ્યોને જ છે.

ભારે વિવિધ તીર્થકલ્પકાર ખરતરગચ્છીય આચાર્ય શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી મહારાજ “ ફલોધી પાર્શ્વનાથકલ્પ ”માં લંબાણ પૂર્વક ઇતિહાસ આપે છે અને “ ઘગારસસઘસુ રૂક્ષાસિદ્ધસમહિષસુ વિક્રમાવરિસેસુ અદ્વકંતેસુ ધમ્મઘોસસૂરિહિ પાસનાહ-ચેઈઅસિહરે ચડવિહસંઘસમકલં પદ્દા કિઆ ॥ ” અર્થાત્ વિક્રમનાં ૧૧૮૧

આ લોકનો ભય, પર લોકનો ભય ઇત્યાદી સાત ભયો જેઓએ જીતેલા છે, જાતિ-મદ આદી આઠ મદ જેઓ પાસેથી જતા રહેલા છે, અપ્રમત્તપણે જેઓ બ્રહ્મચર્યની નવવાડેનું પાલન કરે છે તે સર્વ સાધુ મહારાજાઓને હું નમસ્કાર કરું છું.

જ્ઞામા આદિ દશ પ્રકારનો ધર્મ જેઓ પાળી રહ્યા છે, સાધુ સંબંધો બાર પ્રતિ-માઓ જેઓ ધારણ કરે છે, બાર પ્રકારનો તપ જેઓ સેવી રહ્યા છે, તે સર્વ સાધુ મહાત્માઓને હું નમસ્કાર કરું છું.

જેઓના શરીરમાં સત્તર પ્રકારનો સંયમ નિવાસ કરી રહ્યા છે, અને અઘાર હજાર શીલાંગ ઉત્તમ રીતે ધારણ કરી જેઓ પંદર કર્મભૂમિમાં વિચરી રહ્યા છે, તે સર્વ સાધુ મહારાજાઓને હું નમસ્કાર કરું છું.

સાધુ મહાત્માઓને કરોથેલો નમસ્કાર જીવને હજારો ભવથી મુકાવે છે. યોધિબિજની પ્રાપ્તિ કરાવે છે, અપધ્યાન દૂર કરે છે અને પરમ મંગળરૂપ છે. એ સાધુ મહારાજને મારો નમસ્કાર વારંવાર હો!

[ચાલુ]

વર્ષ વીત્યા પછી શ્રી ધર્મધોષસૂરિણ્યે ચતુર્વિધ સંઘ સમક્ષ શ્રી પાર્શ્વનાથજીના ચૈત્યમાં શિખર પ્રતિષ્ઠા કરી (ધ્વજરોપણ અથવા કલશ ચઢાવ્યો).

આ વાક્યોમાં હાઈ ધણું સમાયું છે. તેઓ ચોક્કસ સંવત નથી લખતા. પ્રતિષ્ઠા કોણે કરી, ક્યારે, કઈ તિથિએ કરી તેનો પણ સ્પષ્ટ ખુલાસો નથી કરતા. માત્ર ચૈત્ય શિખરની પ્રતિષ્ઠા શ્રી ધર્મધોષસૂરિણ્યે કરાવ્યાનું જ લખે છે. એટલે આ ઉપરથી એક અનુમાન સ્પષ્ટ થાય છે કે તીર્થ સ્થાપના અને પ્રતિષ્ઠા આદિ તો શ્રી વાદિદેવસૂરિજી મહારાજના હાથથી થઈ છે અને પાછળથી ચૈત્ય શિખરની પ્રતિષ્ઠા શ્રી ધર્મધોષસૂરિણ્યે કરી હશે અને સહયોગી તરીકે ચુરૂ વાસલેખ લઈને આવેલા શ્રી વાદિદેવસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી જિનચંદ્રસૂરિજી પણ વિદ્યમાન હશે.

અહીં એક પ્રશ્ન થાય છે કે સંવતોના મતભેદનું શું ? મારી માન્યતા મુજબ સંવતોનો પણ મત ભેદ નથી, કારણ કે પુરાતન પ્રબંધ સંગ્રહ અને ઉપદેશ તરંગિણી કાર તો સંવતો, મહિના અને તિથિ સ્પષ્ટ આપે છે અને તે બંનેમાં પૂરેપૂરી એકવાક્યતા છે. અને શ્રી જિનભસૂરિજી મહારાજ ચોક્કસ સંવત નથી આપતા તેઓ તો “**एगारससपसु इकासिइसमहिएसु विक्रमावरिसेसु अइकंतेसु**” લખે છે. અર્થાત્ ૧૧૮૧ વ્યતીન યતાં આ કાર્મ થયું છે પણ ક્યારે તે ચોક્ક નથી લખતા એટલે ૧૧૮૧ પછી આવે અર્થ કરીએ તો તેમાં ૧૧૯૯ અને ૧૨૦૪ પણ આવી જાય છે. આ ઉપરથી સંવતોનો મતભેદ વધુ ટકી નથી શકતો.

આ સિવાય શિલાલેખો પ્રમાણે પણ મને છે તે પણ આપણે જોઈ લઈએ. આજુ પુરણચંદ્રજી નાહર સંપાદિત પ્રાચીન શિલાલેખ સંગ્રહ ભા. ૧ માં ૬૬૦૫ની બે મહત્વના શિલાલેખો છે. તેમાં લેખાંક ૮૭૦ આ પ્રમાણે છે:—

“**संवत् १२२१ मार्गसिर सुदी ६ श्री फलवर्द्धिकायां देवाधिदेव श्री पार्ष्वनाथचैत्ये श्री प्रागवट वंसीय 'रोपी' मुणि मं. दसाढाभ्यो आत्मश्रेयार्थ श्री चित्रकुटीय सिलफट सहितं चंद्रको प्रदत्तः' शुभं भवत्**” ॥

બીજો લેખ ત્રીચે પ્રમાણે છે, પરંતુ આ લેખમાં સંવત ન હોવાથી તેને આ વિષય સાથે બહુ ઓછો સંબંધ છે, છતાં વાચકોની જાણ ખાતર આપું છું. લેખાંક. ૮૭૧.

“**चैत्यो नरवरे येन श्री सलक्ष्मटकारिते मंडपो मंडनं लक्ष्याकारितः संवभास्वता ॥ १ ॥ अजयमेरु श्री वीरचैत्ये येन विधापिता श्री देवा बालकाः खयाताश्रतुर्विशति शिखराणि ॥ २ ॥ श्री श्रेष्ठी श्री मुनिचंद्राख्यः श्रीफलवर्द्धिका पुरे उत्तानपट्टं श्री पार्ष्वचैत्येऽचीकरदद्भूतं ॥ ३ ॥**” *
(લેખ સંગ્રહ પૃ. ૨૨૧-૨૨૨).

●શ્રીયુત સંવત્સારજી નાહરજીએ જૈન સત્ય પ્રકાશ વર્ષ ૪, અંક ૪, પૃ. ૨૮૭ માં લખ્યું છે કે :
“**गर्भगृहके प्रवेश द्वारको सं. १२२१ की लक्ष्मट श्रावकको प्रशस्तिमें उत्तानपट्ट करानेका उल्लेख है.**” પરંતુ તેઓ ભૂલ્યા છે. લક્ષ્મટના લેખમાં સંવતનો ઉલ્લેખ જ નથી. લક્ષ્મટનો લેખ જ જુદો છે. શ્રીયુત નાહરજીએ બંને લેખોના આંક ૮૭૦ અને ૮૭૧ અલગ અલગ આપ્યો છે. સંવતનો ઉલ્લેખ ૮૭૦ માં છે જેમાં ઉત્તાનપટ્ટનો ઉલ્લેખ નથી. નાહરજી આ તરફ ૧૧૨ ધ્યાન આપે !

વાચકો સમગ્ર શકશે કે શ્રેષ્ઠાંક ૮૭૦ ના શિલાલેખ મુજબ ૧૨૨૧ પહેલાં ફલોધિપાર્શ્વનાથજીનું ચૈત્ય વિઘ્નમાન હતું જ. આ શિલાલેખી પ્રમાણુ એવું અકાટ્ય છે કે જેનો વિરોધ કે જેની ઉપેક્ષા કોઈપણ થઈ શકે એમ જ નથી, અર્થાત ૧૨૨૧ પહેલાં શ્રી પાર્શ્વનાથ ચૈત્ય ફલોધીમાં વિઘ્નમાન હતું એ નિર્વિવાદ સિદ્ધ થાય છે.

ઉપર્યુકત બધાં પ્રમાણોની વિરૂદ્ધમાં જ્ય એવું એક પ્રમાણુ ત્રીયુત ભંવરલાલજી નાહટાએ પોતાને ઉપલબ્ધ શુવાંવલીના આધારે રચ્યું છે. તેઓ લખે છે કે શ્રી જિનપતિસૂરિજીએ “ સં. ૧૨૩૪ ફલવર્ધિકાયાં વિધિચૈત્યે પાર્શ્વનાથઃ સ્થાપિતઃ ” તેઓ પોતાના આ પ્રમાણુ ઉપર વધુ લખતાં જણાવે છે કે:—

અથ વહ મિસ્સન્દેહ પ્રમાણિત હો જાતા હૈ કિ પાર્શ્વનાથ ભગવાનકી પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૨૩૪ મેં ચરતરગચ્છાચાર્ય શ્રી જિનપતિસૂરિજીને કી થી. ”

પરંતુ વાચકોએ જોયેલાં ત્રણ અંકકારોનાં અને ૧૨૨૧ ના શિલાલેખના આધારે ત્રીયુત નાહટાજીનું લખાણ અપ્રમાણિત લાગે છે.

૧૨૨૧ ના શિલાલેખની ઉપેક્ષા તો કોઈ રીતે થઈ શકે એમ જ નથી. જ્યારે ૧૨૨૧ નો શિલેખ આપણને સાફ કહે છે કે ૧૨૨૧ પહેલાં ફલોધીમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ ચૈત્ય હતું જ ત્યારે ૧૨૩૪ માં પ્રતિષ્ઠા થયાનું માની જ કેમ શકાય ?

અંકકારોમાં પુરાતન પ્રબંધ સંગ્રહકાર સૌથી પ્રાચીન લેખક છે. અને તેમના જ કથનને કપદેશતરંગિણીકાર પૂરેપૂરી પુષ્ટિ આપે છે. અને વિવિધ તીર્થ કલ્પકાર કે જેઓ પુરાતન પ્રબંધ-સંગ્રહકાર પછીના અને ખાસ ખરતરગચ્છના જ વિદ્વાન આચાર્ય છે તેઓ શા માટે પોતાના જ માનનીય આચાર્યને ફલોધી તીર્થના પ્રતિષ્ઠાપક નથી જણાવતા એ એક સમસ્યા છે.

વિવિધ તીર્થકલ્પમાં ‘ કન્યાચનીય મહાવીર કલ્પ ’ છે તેની પ્રતિષ્ઠા ખરતર ગચ્છીય આચાર્ય શ્રીજિનપતિસૂરિજીએ કરી છે તેનું સૂચન કરતાં શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી લખે છે કે:—

“ બારહસયતિત્તોસે વિક્રમચરિસે (૧૨૩૩) આસાહ સુદ્ધ દસમો ગુરુદિવસે સ્તિરિ જિજવદ્સૂરિહિ અમ્હચ્ચેય પૂઠ્ઠાચરિણિહિ પદ્ધિયા ”

અર્થાત્ વિ. સં. ૧૨૩૩ માં અમારા પૂર્વાચાર્ય શ્રીજિનપતિસૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા કરી. ” વાચક આમાં અંકકારે લખેલ ચોક્કસ સંવત સાથે ફલોધિ તીર્થકલ્પમાં જણાવેલા સંવતની તુલના કરી જ્યે તે સૂચના અસ્થાને નથી.

ખીજું શ્રી જિનપતિસૂરિજી મહારાજ ખરતરગચ્છના છે અને શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી પણ ખરતરગચ્છના જ છે એટલે જિનપતિસૂરિજીને ‘ અમારા પૂર્વાચાર્ય ’ તરીકેનું ગૌરવભર્યું માન આપે છે. આટલું જતાંમ ફલોધી તીર્થકલ્પમાં પોતાના એ જ પૂર્વાચાર્યને કેમ યાદ નથી કરતા ? ૧૧૩૩ના પોતાના પૂર્વાચાર્યના કાર્યને માનભેર યાદ કરનાર શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી ૧૨૩૪ના તેમના કાર્યને ભૂલી જાય એ કોઈ રીતે સંભવિત જ નથી. એટલે શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી મહારાજની માન્યતા મુજબ નિસ્સન્દેહ સિદ્ધ થાય છે કે શ્રી જિનપતિસૂરિજી

મહારાજે નથી તો ફોધીમાં પ્રતિષ્ઠા કરાવી કે નથી તો ફોધીમાં તેમના હાથે તીર્થ સ્થાપના થઇ.

આ સિવાય ફોધી તીર્થના કલ્પની અન્તમાં સખેલ નીચેનો શ્લોક ખુબ જ મનનીય છે:—

इत्याप्तजनस्य मुखात् किमप्युपादाय संप्रदायलवम् ।

व्यधित जिनप्रभसूरिः कल्पं फलवर्द्धिपार्श्वविभोः ॥

ભાવાર્થ—આ પ્રમાણે આપ્તજનના મુખથી સાંભળીને; અને સંપ્રદાયાનુસાર શ્રી જિનપ્રભસૂરિએ ફોધી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનો આ કલ્પ બનાવ્યો છે.”

શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી મહારાજનો ઉપયુક્ત શ્લોક આપણને બરાબર સૂચવે છે કે મેં આ કલ્પ ખુબ જ સાવધાનીથી લખ્યો છે એટલે કે શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી મહારાજના સમય સુધી ન તો એ માન્યતા હતી કે ખરતરમચ્છીય શ્રી જિનપતિસૂરિજીએ ફોધીમાં પ્રતિષ્ઠા કરી હોય કે તીર્થ સ્થાપના કરી હોય. આ ઉપરથી એ નિષ્કર્ષ નીકલે છે કે નાહટાજીએ આપેલ પ્રમાણ અસન્દિગ્ધ નથી જ.

શ્રીયુત નાહટાજીએ રજુ કરેલ ગુર્વાવલી યદિ શ્રી જિનપ્રભસૂરિજીના સમયે વિદ્યમાન હોત, કે ખરતરમચ્છીય શ્રીજિનપતિસૂરિજીએ ફોધીમાં પ્રતિષ્ઠા કરાવ્યાનો પોતાના સંપ્રદાયમાં પ્રવેષ પણ ચાલુ હોત તો શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી એનો ઉલ્લેખ જરૂર કરત, બ્યારે તેઓશ્રી એ સંબંધી કોઈ સૂચન જ નથી કરતા ત્યારે આપણે એ જ માનવું પડે કે શ્રી જિનપ્રભસૂરિજીના સમય સુધી નાહટાજીએ રજુ કરેલ પદ્માવલિ કે તેવો પ્રવેષ ચાલુ નહિ હોય કે જેથી નાહટાજીનું પ્રમાણ સત્મરૂપે આપણે સ્વીકારી શકીએ.

પુરાતન ગ્રંથ અંગ્રહ, વિવિધ તીર્થકલ્પ, ઉપદેશતરંગિણી, ઉપદેશ સખતિકા આદિ ગ્રંથોના આધારે એ તો સ્પષ્ટ સિદ્ધ થાય છે કે ૧૨૩૪ પહેલાં ફોધીતીર્થ સ્થાપિત થઇ ચુક્યું હતું અને ખુબ પ્રસિદ્ધ પણ થઈ ચુક્યું હતું. તેમજ હું હમણાં જણાવીશ તે પ્રમાણે તો ૧૨૩૪ માં અહીં મુસલમાનોનો ભયંકર હલ્લો થયો હતો, તથા મેં આગળ જણાવ્યો તે ૧૨૨૧ નો ફોધીનો શિક્ષાલેખ પણ એવું અકાર્ય પ્રમાણ છે, જે પણ એ જ સિદ્ધ કરે છે કે ૧૨૩૪ પહેલાં ફોધીમાં તીર્થ—મંદિર હતું જ.

ઉપરના ગ્રંથોનાં પ્રમાણે એકી અગાજે સ્વીકારે છે કે ૧૨૨૧ પહેલાં ફોધીતીર્થની સ્થાપના થઈ ગઈ હતી અને તેના પ્રતિષ્ઠાપકનાં નામો પણ તેમાં મળે છે એટલે ઉપરનાં પ્રમાણે ૧૨૩૪ માં શ્રી જિનપતિસૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા કરાવી હોય એમ માનવાની સાફ સાદ્ધ ના પાડે છે.

આટલું જતાંયે નાહટાજીએ જે ગુર્વાવલીનું પ્રમાણ આપ્યું છે તેમાં “વિધિવૈત્યે” શબ્દો ખુબ જ વિચારણીય અને મનન કરવા યોગ્ય છે તત્કાલીન શ્રીસંઘનાં જિનમંદિરોમાં વિધિ એવું શબ્દ બધાને નથી લાગુ પડતો.

ખરતરમચ્છીય જ. યુ. પ્ર. શ્રી. જિન તસૂરિજીચરિત પૂર્વાહીમાં શ્રી જિનવલ્લભગણિજી (સૂરિજી)નું જીવનચરિત્ર વિદ્વાન ક્ષેત્રકે પેતાના ધણા જ લાગણીના અતિરેક ભર્યા શબ્દોમાં લખ્યું છે. તેમાં અને ગણધરસાધશતકમાં પણ ઉલ્લેખ છે કે શ્રી જિનવલ્લભગણિજીએ

पहेलवहेलुं भगवान् महावीरदेवनुं छडुं कस्याणुक मनाववा मिनकुटनां मंदिरेणमां गया
त्यारे त्यांना श्री संधना छन्कारथी तेमणे मिनकुटनां नवुं विधि यैत्य स्थापित कराव्युं^१
कदाच इक्ष्वाधिमां पणुं अगेण प्रसंभ उपरिधत थयो होय अने परिणामे १२३४ मां नवुं विधि
यैत्य स्थापित करावपुं पड्युं होय अमे “ विधिचैत्य ” शब्दे आपणुने मानवा प्रेरे छे.
आम छतांय श्री जिनप्रभसूरिण महाराण आवा विधि यैत्यनो उल्लेख सरभोय न करे,
अे वस्तु विधियैत्य अन्यानो पणुं आपणुने छन्कार करवा प्रेरे छे.

श्री जिनप्रभसूरिण महाराण अेक वधु महर्षनी वस्तु लभतां जणुवे छे के
“ सुरतान साहावदीणेण भग्गं मूलबिंबं ” “ शाहयुदीने भूम भिंय ञडित क्युं ”
आ सुरताणु साहावदीन अे ज शाहयुदीन थोरी छे अने तेणु इक्ष्वाधि तीर्थनां मूल
जिन भिंय ञडित क्युं छतुं शाहयुदीन थोरी गुजरातमां आ रस्ते थधने गथे हरो.
अने तेणु रस्तामां आवता आ तीर्थना मूल नायकणने ञडित क्युं होय अे
अनवाजेग छे.

इतिहासमां उल्लेख मणे छे के शाहयुदीननी लढाछनो समय नीचे मुज्य छे—

“ इसके समयमें सुलतान शहाबुद्दीन गोरी ने गुजरात पर चढाई की,
परन्तु आव के नीचे लडाई हुई, जिसमें सुलतान घायल हुआ, और हार-
कर लौट गया। फारसी इतिहास लेखक लडाई का भीमदेवके समय होना
लिखते हैं, परन्तु संस्कृत ग्रंथकारोंने मूलराज के समय में होना लिखा
है, जिसका कारण यही है, कि उसी समय में मूलराज का देहान्त और
भीमदेव का राज्याभिषेक हुआ था, मूलराज ने वि. सं. १२३३ से १२३५
(इ. स. ११७७ से ११७९) तक राज्य किया। ”

(रा. ब. पं. गौरीशंकर हीराचंद ओझा संपादित सिरोही राज्यका
इतिहास पृ. १३७)

आ सिवाय अेक भीणुं प्रमाणु पणुं आयुं छुं—

“ मुहम्मद गोरी ने गजनी पर आधिपत्य स्थापित करके भारतपर
आक्रमण करने का विचार किया। सन ११७५ ई. में (वि. सं. १२३२) में
उसने मुलतान और उच्छको जीत लीया। सन ११७८ ई. में (वि. सं.
१२३५) उसने गुजरात पर चढाई की परन्तु अन्हलवाड के राजा भीमदेव
ने उसे युद्धमें पराजित किया।

(भारतवर्ष का इतीहास ले. श्रीयुत ईश्वरीप्रसाद, पृ. १४४ द्वितीय
संस्करण १९२७)

१ “ किमपि विधिचैत्यं नास्ति ” “ और दूसरा बैसा कोई भी विधिचैत्य
इहांपर नहि है ” (जिनदत्तसूरिविरत पूर्वाह्न-पृ-२१३) तेमने थोणु विधियैत्य न
होवाथी अने तेमणे नवुं विधियैत्य अनावराव्युं. आने उल्लेख छे. व-यथा अे पुस्तकभांथी
वधु माशी द्ये

આ બંને ઐતિહાસિક પ્રમાણોથી એમ સિદ્ધ થાય છે કે મહમ્મદ ધોરી વિ. સં. ૧૨૩૪-૩૫ માં યુવરાજ ઉપર ચઢાઈ લઈ ગયો હતો. ૧૧૮૧ થી ૧૨૩૪ સુધીમાં મુસલમાન ચઢાઈ ૧૨૩૪માં થઈ છે, વચમાં કોઇ પણ મુસલમાન આદલાહ અહીં ચઢાઈ લાગ્યો નથી એટલે શ્રી જિનપ્રભસૂરિજીનો સુરતાણુ સહાવદીન એ જ શાહજુદીન ધોરી છે. અને તેણે જ ક્ષોધી તીર્થના મૂલ જિનબિંબને ખંડિત કર્યું છે.

શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી આ સમયની વાત જણાવતાં લખે છે કે તેણે મૂલ બિંબ ખંડિત કર્યું છે કિંતુ “ एअस्स देवभयणस्य केणा वि भंगो न कायज्जोत्ति ” “ આ દેવ મંદિરનો કોઇ પણ ભાગ કે ઈંદ્રએ ખંડિત ન કરવો. ” સુદ્ધ વાયકોએ મેં આપેલ મૂલ કદપના ભાષાંતરમાં વાંચ્યું જ હશે કે અધિષ્ઠાયકની અવિદ્યમાનતામાં શાહજુદીને મૂલ બિંબ ખંડિત કર્યું છે, પરંતુ આદમાં ચમત્કાર મલવાથી મંદિર તો અખંડિત રાખ્યું છે અને આદમાં પણ અધિષ્ઠાયક દેવની મરજી પ્રમાણે એ ખંડિત બિંબ જ ખિરાબમાન કર્યું છે. જુઓ મૂલ શબ્દો—“ अन्नं च बिंबं किर भयवओ अहिद्वायगा न सहन्ति संघेण बिंबंतरं न ठाविअं विलंगिअंगस्स वि भगवओ महंताइं माहप्पाइं उवल्लभंति ” “ ખીજા બિંબની સ્થાપના અધિષ્ઠાયક દેવ નથી ઈચ્છે તેથી શ્રી સંઘે ખીજું બિંબ ન સ્થાપ્યું. અર્થાત્ ખંડિત બિંબ જ રહ્યું) એ ખંડિત બિંબ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ખંડિત પ્રતિમાના મહાન પ્રભાવો—ચમત્કારો ઉપલબ્ધ થાય છે.”

શ્રી જિનપ્રભસૂરિજીનાં ઉપર્યુક્ત વાક્યો તો સાફ કહે છે કે મુસલમાનોએ મંદિરનો ભંગ કર્યો જ નથી; કોઈએ નવી પ્રતિષ્ઠા કરી જ નથી. મૂલ ખંડિત બિંબ જ કાયમ રહ્યું છે. અને શ્રી જિનપ્રભસૂરિજીના સમય સુધી એ ખંડિત બિંબ જ મહાપ્રાભાવિકપણે વિદ્યમાન હતું.

અહીં શ્રીયુત નાહટાજીએ લખ્યું છે—શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી મહારાજ આમે ચલકર લિખતે हैं कि थोड़े वर्ष बाद कलिकाल के प्रभावसे अधिष्ठायक देव की अविद्यमानता में यवनों ने उत्पात मचाकर मन्दिर का भंग कर दिया । संघने जीर्णोद्धार कराया. ” તેમનું આ લખાણ નિરાધાર છે.

શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી મહારાજ તો સાફ લખે કે “ મંદિરનો ભંગ કર્યો જ નથી માત્ર મૂલ બિંબ ખંડિત કર્યું છે. ” મંદિરનો ભંગ જ નથી થયો તો પછી જીર્ણોદ્ધારની જરૂર જ નથી રહેતી. એટલે તે વખતે જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો જ નથી. તેમ નવી પ્રતિષ્ઠા પણ નથી જ કરાવી. મૂલ ખંડિત બિંબને જ કાયમ રાખ્યું છે. શ્રી જિનપ્રભસૂરિજીના આ શબ્દોથી તો સાફ સિદ્ધ થાય છે કે ૧૨૩૪માં પ્રતિષ્ઠા કોઈએ કરાવી જ નથી. યવનોએ મંદિરનો ભંગ કર્યો જ નથી. છતાં નાહટાજીએ શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી મહારાજના નામે ભંગ કર્યાનું કેમ લખ્યું? સંઘે જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાનું કેમ લખ્યું? એ સમજમાં નથી આવતું.

શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી ક્ષોધીનું આટલું વિસ્તારથી વર્ણુ કરે છે, મૂલ બિંબનો ભંગ;

ખંડિત બિંબ કાયમ રહ્યું; વગેરે લખે છે તે શ્રી જિનપ્રભસૂરિય કોઈ વિધિ ચૈત્યની સ્થાપના કે પ્રતિષ્ઠાનો ઇસારો સરખાય નથી કરતા; ફલોધીમાં પ્રતિષ્ઠાપક તરીકે પોતાના ગચ્છના માન્ય પૂર્વીચાર્યને લગારે યાદ પણ નથી કરતા અને તેમનું નામ પણ નથી આપતા એથી તેો નિર્નિવાદ સિદ્ધ થાય છે કે ૧૨૩૪ની પ્રતિષ્ઠા કોઈએ કરાવી જ નથી. યદિ પ્રતિષ્ઠા કરાવી હોત તો તેનો તેઓશ્રી ઉલ્લેખ જરૂર કરત જ.

હવે આપણે પદ્માવલીઓ તરફ નજર નાંખીએ. મહોધાખ્યાય શ્રી ધર્મસાગરજી મહારાજકૃત તપગચ્છ પદ્માવલી અને બીજી પદ્માવલીઓમાં ઉલ્લેખ મળે છે કે ૧૨૦૪માં શ્રી વાદિદેવસૂરિય મહારાજને ફલોધીમાં પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

બ્યારે બાબુ પુરણચંદ્રજી નાહાર પ્રગણિત ખરતરગચ્છ પદ્માવલી સંગ્રહમાં એક પણ પદ્માવલીમાં ઉલ્લેખ નથી મલતો કે ખરતરગચ્છીય શ્રી જિનપતિસૂરિય મહારાજને ફલોધીમાં પ્રતિષ્ઠા કરાવી હોય એટલે ખાસ ખરતર ગચ્છની જ અધાવધિ પ્રકાશિત પદ્માવલીઓના આધારે એમ સિદ્ધ થતું નથી કે શ્રી જિનપતિસૂરિય મહારાજને ફલોધીમાં પ્રતિષ્ઠા કરી હોય. તદુપરાંત એ જ પદ્માવલી સંગ્રહમાં “ શ્રી ફલુચાં તાષ્ચૈત્ય ” તથા “ ફલવર્ધિઘંતાચૈત્ય ” વગેરે ઉલ્લેખો મળે છે એ બહુ જ અર્થસૂચક છે.

ઉલ્લે શ્રીયુત નાહટાજીએ મંત્રી કર્મચંદ્રજીએ ફલોધીમાં એ સ્તૂપ કરાવ્યાનું લખ્યું છે પરંતુ તે સમયની ખરતરગચ્છીય પદ્માવલીઓમાં આ સ્તૂપોનો ક્યાંય ઉલ્લેખ નથી. યદી મંત્રીધરજીએ ફલોધીમાં નવા સ્તૂપો બનાવ્યા હોત તો તેની પ્રતિષ્ઠા ખરતરગચ્છીય શ્રી જિનચંદ્રસૂરિય મ.ના હાથથી કે તેમના શિષ્યોના હાથથી થયાનો ઉલ્લેખ પદ્માવલીઓમાં જરૂર હોવો જોઈતો હતો, બ્યારે તેનો સ્તેજ પણ ઉલ્લેખ કોઈ પણ પદ્માવલીમાં મારા જોવામાં આવેલ નથી. અઢારમી સદીના ખરતરગચ્છની પદ્માવલીના કર્તા સ્તૂપોના અસ્તિત્વ કે ભંગનો લેશ પણ ઉલ્લેખ નથી કરતા જેથી નાહટાજીનું તે લખાણ પણ ઇતિહાસનું પુનઃ સંશોધન માગી લ્યે છે. શુદ્ધ ઇતિહાસની ગવેષણા કરવા ઇચ્છતા ઇતિહાસકારો બીજાં પ્રમાણે શોધી જાહેરમાં રજુ કરે એ બહુ અગત્યનું છે.

શ્રીયુત નાહટાજીએ “ સ. ૧૨૦૪ માઘ સુદિ ૧૩ સુક્રવારકો દેવગ્રહ નિર્માણ હો જાનેકે પશ્ચાત્ શ્રી જિનચંદ્રસૂરિ કે ઘાસક્ષેપ દ્વારા કલશ વ ધ્વજારોપણ હુઆ. ” લખ્યું છે, પરંતુ મૂળ પ્રબંધમાં “શ્રી જિનચંદ્રસૂરયઃ સ્વશિષ્યાઃ” શબ્દો છે. અર્થાત્ શ્રી વાદિદેવસૂરિયે પોતાના શિષ્ય શ્રી જિનચંદ્રસૂરિયને વાસક્ષેપ આપીને મોકલ્યા એમ જોઈએ તેને બદલે સ્વશિષ્યા શબ્દોનો અર્થ લખવાનું તેમણે કેમ છોડી દીધું છે ? તેઓ બીજા શ્રી જિનચંદ્રસૂરિય તો નથી સમજ્યા ને ? આ જિનચંદ્રસૂરિય બીજા કોઈ નહિ કિન્તુ શ્રી દેવસૂરિય મહારાજના જ પ્રાભાવિક શિષ્યરત્ન હતા.

અન્તમાં સુરૂ વાયકો આ પ્રમાણેની સ્વયંતુલના કરી સત્ય વાત સ્વીકારે ! ખાસ કરીને પુરાતન પ્રબંધ સંગ્રહ કે જેના કર્તા ત્રાગેન્દ્રગચ્છીય શ્રી ઉદયપ્રભસૂરિશિષ્ય શ્રી જિનભદ્રજી છે અને ૧૨૬૦ માં આ પ્રબંધસંગ્રહની રચના થઈ છે તે પ્રબંધ સંગ્રહકાર તદ્દન

તટસ્થ અને નિષ્પક્ષ છે. તેમની માન્યતા મુજબ શ્રી વાદિદેવસૂરિજી અને તેમના શિષ્યોના હાથે તીર્થ સ્થાપના થઇ છે. વિવિધતીર્થ કલ્પના કરતાં જેઓ ખરતરગચ્છના જ છે, તેમના મતે શ્રી ધર્મધોષસૂરિજી મ. ના હાથથી ચૈત્ય શિખરની ૧૧૮૨ પછી પ્રતિષ્ઠા થઈ છે. ઉપદેશતરગિણી, ઉપદેશમતિ અને પદ્મવલીસંગ્રહમાં પણ શ્રી વાદિ દેવસૂરિજીના હાથથી તીર્થસ્થાપનાનો ઉલ્લેખ મળે છે.

વાદિ શ્રી દેવસૂરિજી મારવાડના ખૂબ વિચાર્યા છે. નાગોર અને મેડતા તરફ તેમનો વધુ ઉપકાર છે. તેઓશ્રી નાગોરમાં બિરાજમાન હતા ત્યારે સિદ્ધરાજ જયસિંહ ચઢાઈ લઈને નાગોર છૂટવા આવ્યો હતો, પરંતુ વાદિ શ્રી દેવસૂરિજી ત્યાં બિરાજમાને છે એમ જાણી રાજ ચઢાઈ કર્યાં સિવાય પાછો આવ્યો ગયો. નાગોરી તપાગચ્છ એમના નામથી ત્યાંથી નીકળ્યો છે. તેમની પરંપરાના યતિઓ-મહાત્માઓ આ જ પણ વિદ્યામાન છે, એટલે આ બધું જોતાં શ્રી નાગેદ્રગચ્છીય આચાર્યનું લખાણ વધુ પ્રામાણિક છે એમ નિસ્સન્દેહ સિદ્ધ થાય છે, છતાંય ઇતિહાસમાં પક્ષાપક્ષી કે મમત્વને સ્થાન ન આપતાં સત્ય સ્વીકારવું એ જ હિતવાહ છે; એમાં જ ઇતિહાસની સાચી ગવેષણા અને સાચી સેવા છે. મારી માન્યતા મુજબ પુરાતન પ્રબંધ સંગ્રહકારનું કથન વધુ પ્રામાણિક અને સાચું છે તેનાં કારણો નીચે મુજબ છે:—

૧ તેઓ સંવત, વાર અને તિથિ બરાબર ચોક્કસ આપે છે. વિવિધ તીર્થ કલ્પમાં તેનું સ્પષ્ટ નથી. અને નાહટાજીએ રજુ કરેલ ૧૨૩૪ના વિધિચૈત્યની સ્થાપના ઉલ્લેખમાં પણ તિથિ અને વારનો ઉલ્લેખ જ નથી.

૨ વિવિધ તીર્થ કલ્પકાર શ્લોધીનું વિસ્તારથી વર્ણન આપે છે. ત્યાંના જિન બિંબના ભંગનો અને એ ખંડિત બિંબ અઘાવધિ પૂજવાનો ઉલ્લેખ આપે છે, કિન્તુ વિધિચૈત્યની સ્થાપનાનો કે તેના અસ્તિત્વનો ઇશ્વરો સરખોય નથી કરતા.

૩ પુરાતન પ્રબંધ સંગ્રહના કથનને ઉપદેશતરગિણી, ઉપદેશમતિ અને પદ્મવલીઓનો પૂરેપૂરો ટેકો છે, જ્યારે ૧૨૩૪માં વિધિચૈત્યની સ્થાપનાને ખાસ ખરતરગચ્છીય કોઈ પણ પદ્મવલીમાં સમર્થન કર્યાનું હજી સુધી વાંચવામાં આવ્યું નથી.

૪ પુરાતન પ્રબંધ સંગ્રહકાર જાણે જે વસ્તુ જેવી રીતે બની હોય તેનું જ સૂચન માત્ર કરે છે, વાદિ શ્રી દેવસૂરિજી અને તેમના શિષ્યોએ શું કયું તેનું સ્પષ્ટ શબ્દોમાં વર્ણન આપે છે, એટલે આ પ્રમાણ વધારે માનવા યોગ્ય છે એમ મને લાગે છે.

બીજા અંશોમાં આટલું સરલ અને સ્પષ્ટ સૂચન નથી જ એ તો વાચકો સ્વયં સમજી શકશે. ઉપદેશ તરગિણી અને ઉપદેશમતિ વાદિ તો પુરાતન પ્રબંધ સંગ્રહને અનુસરતા છે એટલે ખરૂં મહત્ત્વ પુરાતન પ્રબંધ સંગ્રહકારનું જ છે.

(સમાપ્ત)

मुनि श्री धीरविजयल विरचित शाश्वत तीर्थभाला स्तवन

संग्राहक—श्रीयुत भण्डिलाल केशरीयंह राधनपुरवाणा

परम पुरुष परमात्मा प्रथमुं पास श्रुतं;
केवलकमलावल्लभो विद्वानंह सुभक्तं. (१)

इयमानन यद्रानन वारिण्यु वर्धमान;
नाम च्यार अे शाश्वतां जपतां वाधर्ष वान. (२)

स्वर्गं त्रत्यु पातासमां शाश्वत जिनवरगेह;
शाश्वत जिन संप्या कहुं सुखुणे ते धरी नेह. (३)

ढाल पहेली

आहमर्ष दीप नंदीसर आवन देहरां हो लाल. या०
योसर्षि सध अडताल जिनपिंय सुभकरां हो लाल जि०
कुंडल द्वीपे चार प्रासाद मनोहर हो लाल प्रा०
च्यार सें छनु पिंय जिननां सुभकरं हो लाल जि० (१)

इयक द्वीपीर्ष च्यार जिनधर आधिर्ष हो लाल जि०
च्यारसें छनु जिनवर भूरी भाधिर्ष हो लाल भू०
राजधानीमां सोल जिन प्रहर वंदिर्ष हो लाल जि०
ओगल्लिसर्षि जिनपिंयथी पाप निकंदीर्ष हो लाल पा० (२)

भेइवनी अशीतिं प्रासाद जल्लीर्ष हो लाल प्रा०
छनुसर्षि जिनपिंय डि हिलमां आलीर्ष हो लाल हि०
बुलिदा पांय प्रासाद जग जन मोहता हो लाल जग०
श्री जिनवरनां पिंय छसर्षि तिहां सोहतां हो लाल छ० (३)

गयदते भदिर वीस डिं जिननां जयकर हो लाल जि०
योनीसर्षि जिनपिंय डि दरिसणु दुःभहर हो लाल द०
देवकर उत्तरकरमां जिनहर इस सही हो लाल जि०
जिनभूरी सध चार नमुं मन गहगही हो लाल न० (४)

धनुकारिं प्रासाद अनोपम सिरिधरा हो लाल अ०
च्यारसर्षिअसी जिनपिंय नमर्ष तिहां सुरवरा हो लाल न०
भानुपोत्तर पर्वत च्यार प्रासाद पडवडा हो लाल प्रा०
जिनवर पिंय सध च्यार असीति अतिवडां हो लाल अ० (५)

વખારે અર્શી પ્રાસાદ છન્નુસર્ધ જિનપતિ હો લાલ છ૦
કુલગિરિ ત્રીસ પ્રાસાદ અડતાલીસ સર્ધ જિના હો લાલ અ૦
દિગ્ગજે દસ પ્રાસાદ અડતાલીસ સર્ધ જિન હો લાલ અ૦
વ્રતવૈતાડવર્ધ વીસ ધર ચોવીસ સર્ધ જિના હો લાલ ચો૦ (૬)

દીર્ઘ વૈતાડવે જિનધર એક સો સિતારિ હો લાલ એ૦
નમું બિંબ વીસસહસ ચ્યાર સર્ધ દીલધરી હો લાલ ચ્યા૦
જંભુ પ્રમુખ દસ વૃક્ષ ઉપરી જિનધરા હો લાલ ઉ૦
સહસ એક શત એક સિતારિ સુખ કરા હો લાલ સિ૦ (૭)

તિહાં એક લાખ ચ્યાલીસ સહસ ચ્યાર સર્ધ હો લાલ સ૦
યુલુતા તે જિનરામ કિં ચિત્તું ઉલ્લસેં હો લાલ ચિ૦
સહસ એક પ્રાસાદ કિં કાંચનગિરિ અછેં હો લાલ કાં૦
ધક લાખ ત્રીસ સપ્ત જિનથી દુઃખ ગછેં હો લાલ જિ૦ (૮)

મહાનદી સિતારિ પ્રાસાદ ચોરાસી સર્ધ જિનવરૂ હો લાલ ચો૦
દહેં પ્રાસાદ અર્ચીતિં છન્નુ સર્ધ તિથકરં હો લાલ છ૦
ત્રિણિં સર્ધ અર્ચી પ્રાસાદ કિં કુડે છં સદા હો લાલ કું૦
પીરતાલીસ સહસ છ સર્ધ જિન સંપદા હો લાલ છ૦ (૯)

વમક ગીરિ વીસ પ્રાસાદ થિં સાસતા હો લાલ પ્રા૦
ચોવીસ સર્ધ જિન બિંબ અનોપમ છાજતા હો લાલ અ૦
ધર્ણીપરિં સકલ સંખ્યાઈ તિથજલોકમાં હો લાલ તિ૦
છત્રોસર્ધ ઓગણુ સદી પ્રાસાદ અનોપમા હો લાલ પ્રા૦ (૧૦)

તિહાં ત્રિણી લાખ એકાંણુ સહસ ત્રિણી સર્ધ હો લાલ સ૦
તે ઉપરિ વીસ જિણેસર બિંબ દિલ વસે હો લાલ બિ૦
તિમ વલી વ્યંતર જ્યોતિષી દ્વીપ સમુદ્રમાં હો લાલ દ્વી૦
અસંખ્યાતાં જિનબિંબથી ભવમાં નવિ ભમાં હો લાલ ભ૦ (૧૧)

લાલ ખીણ

(ઈડર આંખા આંખલી રે, એ દેશી)

હવર્ધ પાતાલ લોકમાં રે અસુર કુમાર ભવણિંદ;
તિહાં પ્રાસાદ છે સાસતા રે ચોસદી લાખ સુખકંદ.
ચતુર નર વદો તે જિનરાય (એ આંકણી) (૧)

એક સો કોડી ઉપરી રે પનર કોડી વીસ લાખ;
સાસય જિનપડિમા ભણી રે આગમની છે સાખ ચ૦ (૨)

નાગકુમાર નિકાયમાં રે જિનધર ચોરાસી લાખ;
એકસો કોડી એકાવન રે કોડી બિંબ વીસ લાખ ચ૦ (૩)

સુવર્ણકુમાર માંહી વલી રે પ્રાસાદ બિહોતરી લાખ;
જિનબિંબ કોડી એકસો રે ઓગણત્રીસ સાઠી લાખ ચ૦ (૪)

(૧) વિદ્યુતકુમારમાંહી વલી રે (૨) અગની (૩) ક્ષીપકુમાર;
(૪) ઉર્ધ્ધ્વા (૫) દ્વિસીકુમારમાં રે ( ) સ્તનીતકુમાર મજારી ચ૦ (૫)

પ્રાસાદ એ છમાંહી રે બિહોતરી બિહોતરી લાખ;
ઇલાં એકેકે સ્થાનકે રે જિનબિંબની સુણો રે સાખ ચ૦ (૬)

એકસો કોડી છત્રીસ કોડી રે અર્ધસી લાખ આઠ્ઠાઠ;
વાયુકુમારમાંહી વલી રે જન્ન લાખ પ્રાસાદ ચ૦ (૭)

જિનબિંબ એકસો કોડી નિરાં નિહોતેર કોડી અસી લાખ;
પાતાલમાંહી ઇર્ણીપી રે સૂતલણી છે લાખ ચ૦ (૮)

ભવનપતિમાં દેહરા રે બિહોતરીલાખ સાત કોડી;
જિનબિંબ તેર કોડી સર્ધ રે સાઠ લાખ નબ્યાસી કોડી ચ૦ (૯)

હાલ ત્રીજી

(નિંદરડી વચરણી હુઈ રહી, એ દેશી)

પ્રાસાદ ગુર્ધ્વ બોકમાં પહેલે સરગે હો લાખ બત્રીસ કિં;
સત્તાવન કોડી મૂરતી સાઠિ લાખી હો કહે જગદીસ કિં. પ્રા૦ (૧)

ખીજા ઇસાન દેવલોકે અઠાવીસ હો લાખ પ્રાસાદ કિં;
પચાસ કોડી જિન મૂરતી લાખ ચ્યાલીસ હો સોડે ઘંટાનાદ કિં; પ્રા૦ (૨)

ત્રીજઈ સનતકુમારમાં સુપ્રાસાદ હો તીહાં લાખ ખાર કિં;
સાઠિ લાખ ઇકવાસ કોડી જિનબિંબ હો જપતાં જ્યકાર કિં. પ્રા૦ (૩)

ચોથઈ માહેંદ્ર દેવલોકે આઠ લાખ પ્રાસાદ હો જગીસ કિં;
લાખ ચ્યાલીસ મૂરતી કોડી ચઉદ હો નમીઈ નીસદીસ કિં. પ્રા૦ (૪)

પાંચમેં બ્રહ્મદેવલોકે ચ્યાર લાખ હો પ્રાસાદ છે સાર કિં;
તિહાં સાત કોડી સોહતાં વીસ લાખ હો જિનબિંબ ઉદાર કિં. પ્રા૦ (૫)

સહસ પચાસ પ્રાસાદ છે હઠે સરગે હો લાંતકિં મજારિં કિં;
તિહાં નેઉ લાખ નિરમલાં જિનબિંબ હો આપઈ ભવપાર કિં. પ્રા૦ (૬)

સાતમે સુક્રદેવલોકઈ સહસ ચાલીસ હો પ્રાસાદ વિસાલ કિં;
બિહોતરી લાખ જિનબિંબ છે પૂજ પ્રણમી હો ચાર્ધ દેવપ્રસાદ કિં. પ્રા૦ (૭)

- आहमर्ध सहस्रार देवबोर्धं जिनमंदिरं हो छसहस्र प्रमाणं किं;
 इस बाप्य असीर्धं सहस्रं जिनमंदिरं हो तिहां गुणुभांशु किं. प्रा० (८)
- नवमर्ध आनतदेवबोर्धे भेसे देहरां हो भिंभ छतीस ह्वर किं;
 इसमर्ध प्राणुत देवबोर्धे अेह न पाह न्णो निरवार किं; प्रा० (९)
- आरणु अय्यारमे देवबोर्धे अय्युत सरगें हो न्णो अविशेष किं;
 दोहसे दोहसे प्रासाद जिनभिंभ हो सत्तावीस सहस्रे किं. प्रा० (१०)
- हेहंने त्रिंशु त्रैवेधके शत अेक हो प्रासाद धुंयार किं;
 तेर सहस्र नर्ध त्रिंशु सध वीस भिंभ हो जिनना मनोहार किं. प्रा० (११)
- भाह्निने त्रिंशु त्रैवेधके शत अेक हो सात जिनना गेह किं;
 पार सहस्रं आह सधं जिनभिंभ हो व्याधीस अपेह किं. प्रा० (१२)
- उपधे त्रिंशु त्रैवेधके सत अेक हो प्रासाद अछेह किं;
 पार सहस्रं जिनभिंभनां पाय प्रणुमुं हो मनि आणी नेह किं. प्रा० (१३)
- भोटा पांय प्रासाद किं पंयानुतर हो विमान मजारिं किं;
 छसंर्धं जिनभिंभ तिहां भसां अेह सर्व हो रयणामय सार. प्रा० (१४)
- अेवं उध्वंभोर्धमां यउरासी हो बाप्य प्रासाद किं;
 सत्ताणु सहस्रं त्रैवीस हो अति उंय्या हो करे गयणुमुं वाह किं. प्रा० (१५)
- अेकसे कोडी आवन कोडी योराणुं हो वधी बाप्य होप किं;
 सहस्रं युभाधीस सात सधं जिनभिंभ हो साहिशान्तां ज्ये किं. प्रा० (१६)
- त्रिंशुवनमां हवे सांभभो आह कोडी हो सत्तावन बाप्य किं;
 भेसे योरासी प्रासाद तेह शयता हो धम आगम बाप्य किं. प्रा० (१७)
- जिनभिंभ पन्नर सधं कोडी अहेतावीस हो कोडी मनोहार किं;
 अहावनसाप्य उरिं छतीस हो सहस्रं अर्धसी सार किं. प्रा० (१८)
- यउ कुंडल यउ इयकमां नदीसरमां हो जिन भवन आवन किं;
 अे साडी बाप्यां यउ वारां त्रिंशु दारां हो शिशभवन किं. प्रा० (१९)
- उसेधांशुल मानयां अषजध्वं हो सात हाथ मान किं;
 तिर्यग्भा नित्य भिंभनुं पणु धणुं सधं हो त्रिभाणु प्रधान किं. प्रा० (२०)

हाण योथी

(कुमती कां प्रतिभा उथापी, अे देशी.)

अतीत अनागत वर्तमान यउवीसी जिनगेह,
 निहरमान जिन वीस संप्रति प्रय उठी प्रणुमुं तेह.
 प्राणुी ते वदो जिनराय जिन सुप संप्रति याय रे. प्रा० (१) (अे आंङ्गुली)

- સુરનર રચીયા તીરથ બહુલાં શત્રુજય ગીરનારિં;
અષ્ટાપદ અધુદ્ગિરિમાહિ સમેતશિખરે સાર રે. પ્રા૦ (૨)
- નાગદ્રહ છરાહિલી પાસ કરહેડઈ માંગભોર;
ધૃતકલ્પોલે દીવ ઘોઘે કલિકુંડ પંચાસર ઠોર રે. પ્રા૦ (૩)
- સંખેસરો ને થંબજી પાસ સેરિસો વરકાણો;
ચેચલી ફલવૃદ્ધી ગોડીપાસ પાલ્હજી વિહાર જાણો રે. પ્રા૦ (૪)
- અંતરીક અગ્રહરો પાસ ભોદજી કલ્હારો દોરો;
વિજયચિંતામણી સોમચિંતામણી બજઈ તજી ઉન્માદો રે પ્રા૦ (૫)
- ઉખરવાડી સુરયમંડજી સહસ્રકોળો જિન પાસ;
ભીડભંજનને કપરહેડો પૂરે અમીઝરો આસ રે. પ્રા૦ (૬)
- અંબજીવાડી વીર સાચો રે નંદીપુરને નાણે;
જીવીતરવામી જીપીઈ ધામી વસંતપુરે ભોટાણે રે. પ્રા૦ (૭)
- રાજ્યપુરે નહુલાઈ માહિ ઉદયપુરિ અધિકરા;
તારંગે શ્રી અજીતજિજ્ઞેસર ટાલી ભવના ફેરા રે. પ્રા૦ (૮)
- તીરથમાલા એ સુરતીમાહિં બાપી શ્રુત આધાર;
સત્તરસે પંચોતેર (૧૭૭૫) વરસે દિવાલી દિવસે સાર રે. પ્રા૦ (૯)
- તપગચ્છનાથક વંજિતદાયક શ્રીવિજયઋદ્ધિસૂરિરાજે;
ભાવધરીને બણીયા જિનવર સંધ સકલ સુખ કાળે રે. પ્રા૦ (૧૦)

કલશ

ધમ નમિય નરવર નમીય સુરવર કિંનર વર વિજ્ઞાહરો,
મઈ ભત્તિ જ્યુતિ જહાસતિ યુઆ સાસય જિજ્ઞેવરા;
તપગચ્છજીવજી વિગતદૂષણ હંસવિજય બુધસદગુર,
સીસ ધીરવિજયે સદા સુજયે ભવિયજી પંકજ દિનકરં. (૧)

ઇતિ શ્રીશાશ્વતતીર્થમાલાસંપૂર્ણ

નોંધ—આ ત્રણે સોકમાં, રહેલા શાશ્વત જિનબિંબ તથા વર્તમાન તીર્થોનાં નામ ચોથી દાલમાં આપ્યાં છે. આ સ્તવન સુરતમાં સંવત ૧૭૭૫ના દિવાળી દિવસે ધીર-વિજયજીએ શ્રી વિજયઋદ્ધિસૂરિના રાજ્યમાં રચ્યું છે. આની નકલ લુણાવામ દેરાઈની જૈન બંડારમાંથી જૂના પાના ઉપરથી કરી છે.

કાવીતીર્થનાં સુપ્રસિદ્ધ

સાસુ-વહુનાં મંદિરો

લેખક—મુનિરાજ શ્રી સુશીલવિજયજી

આપણાં પ્રાચીન તીર્થો કે જ્યાં તરનતારન તીર્થ કર ભગવતો, ગણધર ભગવતો, કેવલી ભગવતો, ક્રુતકેવલીઓ, યુગપ્રધાનો, પૂર્વધરો, શાસનના મહાન ધુરંધર પૂર્વાચાર્યો, મુનિવરો તેમજ પુણ્યવત પ્રાણીઓના ચરણ-કમલનો સ્પર્શ થયેલો છે; જ્યાં દાનેશ્વરી-ઓએ અનર્ગલ દ્રવ્ય ખરચી મગનચૂંબી જિન-મંદિરો ખડાં કર્યાં છે; જ્યાં એ મંદિરો સર્વ પ્રાણીઓને અનહદ આનંદ આપી આત્માને તૃપ્ત બનાવે છે, અને જગતની આધિ-આધિ-ઉપાધિને જીભાવી આત્મમાર્ગનું દર્શન કરાવે છે એ તીર્થો સાચે જ આપણું મોટામાં મોટું આત્મિક ધન છે.

તીર્થ પરિચય : સ્થંભનપુર (ખંભાત)માં સર્વત્ર ૧૯૯૩માં પરમપૂજ્યપાદ પ્રયુક્ત-રાજ શ્રીમદ્ વિજયલાવણ્યસૂરીશ્વરજી મહારાજની સાથે ચાતુર્માસ કર્યાં બાદ, વિહાર કરતાં સૂરીશ્વરજીની સાથે કાવી તીર્થમાં આવ્યા. આ સમયે ખંભાતના પશુ ૧૫થી ૨૦ સદ્ગૃહસ્થો સાથે હતા, તે બધાની સાથે ત્યાંના સાસુ વહુનાં મગનચૂંબી મંદિરોનાં દર્શન કર્યાં. સાસુજીના બંધાવેલા દેરાસરમાં ભારાની બહાર ડાબી તરફ આરસપાણુ ઉપર કોતરેલો એક મોટો શિલાલેખ છે. તે શિલાલેખની નકલ ત્યાંની પેઢીમાંથી મહેતા કિશનલાલ સુનીશ્ચલ દ્વારા પ્રાપ્ત થઈ. અને એમના તરફથી એમ કહેવામાં આવ્યું કે આ શિલાલેખની નકલ આચાર્ય મહારાજ શ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજીએ તેમજ સુરતવાળા શ્રીયુત સુરજંદભાઈ બદામીએ સુધારેલી છે પણ હજી સુધી છપાયેલી નથી. તે શિલાલેખની નકલનો ઉતારો પૂ. મહારાજશ્રીની આજ્ઞાથી મેં કરી લીધો. તે રજી કરતાં પહેલાં તે તીર્થ સંબંધી મળેલી માહિતી રજી કરું છું.

આ તીર્થ ભરમ જલ્લામાં આવેલા જંબુસર તાલુકાના કાવી ગામમાં આવેલ છે. હાલ પશુ આ તીર્થનો વહીવટ જંબુસરવાળાઓ કરે છે. આ તીર્થમાં સાસુ વહુનાં મગનચૂંબી મંદિરો “ સર્વજિતપ્રાસાદ ” અને “ રત્નતિલકપ્રાસાદ ” એ નામે પ્રસિદ્ધ છે. “ સર્વજિતપ્રાસાદ ” સાસુએ બંધાવેલ જિન-મંદિર તરીકે મશહૂર છે. તેમાં મૂળ નાયકજી, સમ્રાટ ૧૨૩૨ પ્રતિએ બરાવેલી શ્રી નૃપમહેવ જિનેશ્વરની ભવ્ય મૂર્તિ છે. શિલાલેખ ઉપરથી સમજી શકાય છે કે આ જિન મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર વિ. સં. ૧૬૪૯ માં થયેલ છે. જિન-મંદિર શિખરમધી છે. તેના ઉપર સઢવાથી સ્થંભનપુરનું રમણીય દેવ દર્શિગોચર થાય છે. મંદિર બાવન જિનાલયથી અલંકૃત છે. પરંતુ હાલ બાવન જિનાલયમાં એક પણ પ્રભુની મૂર્તિ નથી. દેખવાની સાથે એમ તો જણાઈ આવે છે કે

૧. આ સંબંધમાં મારો “ આચર્યસૂલભદ્રજી મહારાજનાં જી શિખરનો ” એ નામનો શ્રી જિન સૂત્ર પ્રકાશના શ્રી પશુપણ્યપર્વ વિશેષાંકમાં છપાયેલ લેખ જુઓ. ૫ ૮૫-૮૮

પૂર્વે દરેક ગોખલામાં પ્રભુની મૂર્તિ હતી. વિશેષતાની વાત એ છે કે મંદિરમાં મુસલમાનોની ભક્તિના ભંગ થયો છે, જેને લઈને જ આ મંદિર મુસલમાનોના હાથમાંથી બચ્યું હોય એમ સહજે કલ્પના થઈ શકે છે. કારણ કે-એ જ કાવીમાં જોને-તરોનાં ૧૦૮ શિવમંદિરો હતાં, કે જેને મહમદ બેગડાએ તોડી-ફેડી ખેદાનખેદાન કરી નાખ્યાં. અત્યારે તે સ્થલો ખડિયેર જેવાં પડેલાં છે. આટલા ઉપરથી એમ જણાઈ આવે છે કે પૂર્વે આ નગરી ઘણી જ વિશાલ હોવી જોઈએ. લોકોની વસ્તી પણ ઘણી જ આવી જોઈએ. સમૃદ્ધિવાન પણ અવશ્ય હશે. આ જિન-મંદિર પૂર્વ-પશ્ચિમ ૯૦ ફુટ તથા ઉત્તર-દક્ષિણ ૬૧ ફુટ છે. મંદિરના બહારના ભાગમાં રાયણ વૃક્ષ છે, તેની નીચે આદીશ્વર ભગવાનનાં પગલાં છે. “રત્નતિલકપ્રાસાદ” વહુએ અંધાવેલા જિન-મંદિર તરીકે મશહૂર છે. તેમાં મૂળ નાયકજી શ્રી ધર્મનાથ ભગવંતની મૂર્તિ છે. એ દહેરાસરમાં પણ શીલાલેખ છે. તેમાં વિ. સં. ૧૬૫૪માં આ દહેરાસર અંધાવ્યાનો ઉલ્લેખ છે. દહેરાસર શિખર અને આવન જિનાલયથી સુશોભિત છે. આવને આવન દેરીઓ વિદ્યમાન છે અને તેમાં ઘણી પ્રાચીન મૂર્તિઓ પણ છે. મૂલ જિનાલયની વિ. સં. ૧૬૫૪ના શ્રાવણ સુદ ૯ શનિવારના શુભ દિને વિજયસેનસૂરીશ્વરજીના હસ્તે પ્રતિષ્ઠા થયેલી છે.

ઐતિહાસિક પ્રવાહ: ગુણવંતી ગુજરાતના ગૌરવસભા વડનગર (વટનગર)ના રણીશ દેપાલ નામના ગાંધીના વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલા ધર્મચુરત બાહુક અને અલુઆ ગાંધી કુટુંબ સહિત કાવી નગરમાં યાત્રાર્થે પધાર્યા. તે સમયે કાવીની ઘણી જાહોજલાલી હતી. નગરી તરીકે તેની પ્રસિદ્ધિ સારી હતી. લોક વર્ગની વસ્તી પણ સારા પ્રમાણમાં હતી. બનાએ શ્રી આદીશ્વર ભગવંતની મૂર્તિનાં ભાવપૂર્વક દર્શન કર્યાં. ઘણા જ ઠાઠમાદપૂર્વક પ્રભુની પૂજા કરી. મંદિર ઘણું જ જીર્ણ થઈ ગયેલું જોઈ તેનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવવાની આવના થઈ. તે સમયે તપગરજનાયક શ્રી વિજયસેનસૂરીશ્વરજી પણ પરિવાર સહિત ત્યાં નિરાજમાન હતા. તે સમયનો લાભ લઈ બાહુકના ગાંધીની પત્ની હીરાબાઈએ લાખખે રૂપિયાના ખર્ચે ગગનચુંબી એક ભવ્ય પ્રાસાદ અંધાવી સં. ૧૬૪૬ના માગસર સુદ ૧૩ને રોજ શ્રી ઋષભદેવ વિભુની મૂર્તિ સ્થાપન કરી. અને તે જ સૂરીશ્વરજીના હસ્તે પ્રતિષ્ઠા કરાવી. તે પ્રાસાદ “સર્વજિત” પ્રાસાદ” એ નામથી પ્રસિદ્ધ થયો.

૨-“શ્રી કાવિજી ગુજરાતી સભાનાં હસ્તલિખિત અવિરતર નામાવલિ”માં પૃ. ૩૮૩માં નીચે પ્રમાણે છે—

“કાવી તીર્થ”નો ઋષભપ્રાસાદ-આ જણુસર પાસેના અને અંભાત બંદરની સામે તીર ઉપરના કાવી તીર્થમાં વડનગરા નાગર બ્રાહ્મણ બાહુકના અંધાધર જૈનધર્મ સ્વીકારીને શ્રી ઋષભદેવનો પ્રાસાદ સં. ૧૬૪૬ના માર્ગશીર્ષ સુદ ૧૩ સોમવારે અંધાવ્યો, તેના લેખણું અક્ષરાન્તર છે. એમાં જણવેલું છે કે અંભાત (રત્નલતીર્થ-ત્રાવવતી)માં વડનગરા નાગર બ્રાહ્મણો વસતા હતા તેઓ ધનાઢય અને ધર્મશીલ હતા. તેમની લઘુ સાખાના લગ્નગોત્રને એક સુધર્મ-શીલ બ્રાહ્મણ ગાંધીક દેપાલ હતા, તેનો પુત્ર અહુઆ ધારન, તેનો પુત્ર (નામ લેખમાં ભટારકું લખાયો જુદો છે), સાથે તેની ધર્મશીલ પત્ની લાલિધાથી બાહુકના અંધાધર નામનો પુત્ર થયો. તેણે પોતાના બાહુકલયથી વિત્ત સંપાદન કીધું હતું. તે ધૈર્ય, ઔદાર્ય આદિ ગુણોથી યુક્ત અને ભવદારિદ્ર્યમાં મુખ્ય હતા. તેને ત્રણ પુત્ર હતા તેમાં મોટા પુત્ર કુંઅરજી, તે બાહુકના

આમુક સમય આદ પુનઃ એક વાર સાસુ હીરાબાઈ પોતાની પુત્ર વધુ વીરાંબાઈ સાથે કાવી તીર્થની યાત્રાએ આગ્યાં. વીરાંબાઈ ઉઠ્યા હોવાથી બહારતું દાર તેમને નીચું લાગ્યું. તેથી એકદમ ખિન્ન થઈ માર્યું ધુણાવ્યું. વીરાંબાઈને માર્યું ધુણાવતાં જોઈ સાસુએ તેનું કારણ પૂછ્યું. વીરાંબાઈએ જવાબ આપ્યો કે “સાસુજી, આપે મંદિર તો બહુ ભારે બનાવ્યું, પણ મંદિરનું દાર તો બહુ નીચું કરાવ્યું.” સાંભળવાની સાથે જ સાસુજીને ગુસ્સો આગ્યો અને કહ્યું કે—“હે સુલક્ષ્મી, તને જો હેંશ હોય તો પીયરથી અદબગ ધન મંગાવી બીજું મંદિર બંધાવી. મંદિરનું દાર મોટું કરાવ !” આ પ્રમાણે સાંભળી સાસુજીને જરા પણ ઉપાલમ્બ ન આપતાં એ શબ્દો હૃદયમાં કોતરી રાખ્યા અને સમયે વાત, એવી મનમાં ગાંઠવાળી. ઉત્તમ જનો ખોલતા નથી પણ કરી બતાવે છે ! આમ કેટલાક દિવસો પસાર થયા આદ વીરાંબાઈએ પિયરથી અદબગ લદમી મંગાવી બીજા જ વર્ષે એટલે વિ. સ. ૧૬૫૦માં પોતાની સાસુના મંદિર કરતાં પણ વિશાલ-બંધ્ય મંદિરનું ખાત મુહૂર્ત કરાવ્યું. અને પાંચ વર્ષનાં તો ગગનચૂંબી આવન જિનાલય પ્રાસાદ તૈયાર કરાવી દીધો. એટલામાં ફરતા ફરતા શ્રી સેનસૂરીશ્વરજી મહારાજ પણ ત્યાં પધાર્યા. અને વિ. સ. ૧૬૫૪માં શ્રી ધર્મનાથજી ભગવંતની મૂર્તિની અંજનશલાકા કરી, અને પ્રતિષ્ઠા કરી. મૂર્તિને મૂળનાયક તરીકે સ્થાપન કરી. આ પ્રાસાદ “સ્તનિલકપ્રાસાદ” એ નામે પ્રસિદ્ધ થયો.

॥ સર્વજિતપ્રાસાદનો શિલાલેખ ॥

॥ ૩૦ ॥ ૩ ॥ ॐ નમઃ ॥ પાતિશાહિ શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી અકબર જલાલ-
દીન પ્રદત્ત વહુમાન જગદ્ગુરુ શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી હીરવિજય-

કુંબરજીના નામથી પ્રસિદ્ધ હતો. તેણે બાદશાહ અકબરના શબ્દમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા જૈન સૂરિ શ્રી વિજયસેનની શિષ્ય પરંપરાના તપમન્થના શિષ્ય ધર્મદાસના ઉપદેશથી જૈનધર્મ સ્વીકાર્યો અને કાવી તીર્થમાં શ્રી ઋષભદેવનો પ્રાસાદ (સર્વજિત પ્રાસાદ) બહુ દ્રબ ખર્ચી બંધાવ્યો.

[આમાં જૈન સૂરિ શ્રી વિજયસેનની શિષ્ય પરંપરાના તપમન્થના શિષ્ય ધર્મદાસના ઉપદેશથી જૈનધર્મ સ્વીકાર્યો, એ જ લખેલ છે તે જ્યા આધારે લખેલ છે તેનો ઉલ્લેખ કરેલ નથી. અમને તો શિલાલેખ ઉપરથી લાગે છે કે-સેનસૂરીશ્વરજીની પાસે જ જૈનધર્મ સ્વીકાર્યો, અને પ્રતિષ્ઠા પણ તેમની પાસે કરાવો.]

૩. “ શ્રી ફાર્જસ ઝુજશતી સલાનાં હસ્તલિખિત પુસ્તકોની નામાવલિ ”માં “ કાવી-તીર્થનો ઋષભપ્રાસાદ ” એ મુખ્યે શિલાલેખ સંબંધો નીચે પ્રમાણેની નોંધ છે. પ. ૩૮૩

“ નોંધ—આ લેખ મોટો છે. કુલ ૩૨ શ્લોક છે; તેના ૧૨ શ્લોકમાં વિજયસેનસૂરિથી પરંપરાના શિષ્ય ધર્મદાસ પર્યંતના સૂરિઓની પ્રશસ્તિઓ છે, પછી બાકુઆ કુંબરજીની ઓળખ કરાવેલી છે. અને તે પછીના ૧૫ શ્લોક (૧૮-૩૨) માં કુંબરજીની પ્રશસ્તિ, પાંચ (૧૩-૧૭)માં શ્લોકમાં કાવીતીર્થ માહાત્મ્ય અને ઋષભપ્રાસાદની બંધામણી સંબંધી ઉલ્લેખ છે. તે પછી આની આ બાબત ગણમાં પણ સાથે સાથે આપેલી છે.

આ લેખ હજી પ્રસિદ્ધ થવા પામ્યો નથી.

[નોંધ—ફાર્જસ સલાવાળા લખે છે કે ૧૨ શ્લોક સુધી વિજયસેનસૂરિથી પરંપરાના શિષ્ય ધર્મદાસ પર્યંતના સૂરિઓની પ્રશસ્તિઓ છે. તે શિલાલેખના ઉપરના શ્લોકોમાં જણાઈ આવતી નથી તે વાચકવર્ગ વાંચવાથી સમજ સરસે.]

सूरीश्वरपादानां पट्टप्रभावकेभ्यो भट्टारक श्री श्री श्री श्री श्री विजय-
सेनसूरिगुरुभ्यो नमः ॥

[शार्कूलविक्रीडितवृत्तम्]

श्रेयस्संततिसिद्धिकारिचरितं सर्वेऽपि यं योगिनो
ध्यायन्ति स्थिरताप्रपन्नमनसो वेद्यांतरासं क्रमान् ॥
श्रीमन्नाभिनरेन्द्रसुनुरमरश्रेणीसमासेषितो
वेद्याभिर्नितभक्तियुक्तमनसो मुख्यानि सौख्यानि सः ॥ १ ॥

[इन्द्रवज्रावृत्तम्]

श्रीवर्द्धमानस्य बभूव पूर्वं पूर्वाविकृत्पट्टधरः सुधर्मा ॥
गतोऽपि सिद्धिं तनुते जनानां साहायकं यः प्रतिधर्ममार्गम् ॥ २ ॥
ततोऽपि पट्टे नवमे बभूवुः श्रीसूरयः सुस्थितनामधेयाः ॥
येभ्यः क्रियाज्ञानगुणाकरेभ्यो गरुडोऽभधत्कोटिकनामतोऽयम् ॥ ३ ॥

[अनुष्टुप्वृत्तम्]

ततो ये (ज्ञ) वज्रशाखायां कुले चांद्रत्र सूरयः ॥
तेषां प्रभावं प्रत्येकं वक्तुं शक्नोति कः सुधीः ॥ ४ ॥

[इन्द्रवज्रावृत्तम्]

पट्टे युगाब्धिप्रमिते क्रमेणाभवन् जगत्त्रगणाधिपास्ते ॥
येषां सदा चाम्लतपोविधानात् तपा इति प्राग् विद्मं तदाभूत् ॥ ५ ॥

[आर्यावृत्तम्]

तेषां वंशे क्रमतस्तपःक्रियाज्ञानशुद्धिपरिकलितः ॥
रसवाणमिते पट्टे संजातः सुविहितोत्तमः ॥ ६ ॥

[गीतिवृत्तम्]

आनन्दविमलसूरिः ध्रुतोऽपि चित्ते करोति मुदममुलाम् ॥
कुमतांधकूपमग्नं स्वबलाज्जगदुवृधृतं येन ॥ ७ ॥

[आर्यावृत्तम्]

तत्पट्टे महिम भर ? उवाताः श्री विजयदानसूरीशाः ॥
येभ्यः समस्तविधिना प्रससार तपागणः सम्यक् ॥ ८ ॥
तेषां पट्टे प्रकटा शान्तरसापूर्णहृदयकासाराः ॥
श्रीहीरविजयगुरवः प्रभवोऽभुवंस्तपागच्छे ॥ ९ ॥

[शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्]

साहिभ्रीमदकब्धरस्य हृदयो व्ययिः पुरोरापितः
 संसिको विषयैर्धचोमृतरसैः कारुण्यकल्पद्रुमः ॥
 दत्तेऽद्यापि कलान्यमारिपटहोदघोषादिकानि स्फुटं
 श्री शत्रुंजयतीर्थमुक्तकरतासन्मानमुख्यानि च ॥ १० ॥

[आर्यावृत्तम्]

तेषां पट्टप्रकटनहंसाः श्रीविजयसेनसूरिबराः ॥
 संप्रति जयति वाचकबुधमुनिगणसंघपरिकरिताः ॥ ११ ॥

[शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्]

तर्कव्याकरणादिशास्त्रनिविडाभ्यासेन गर्वाद्बुराः
 ये कूर्चालसरस्वतीति विरुदं स्वस्मिन् वहतेऽनिशम् ॥
 वाचोयुक्तिभिरेव यैः स्फुटतरं सर्वत्रैपि ते वादिनः
 साहिभ्रीमदकब्धरस्य पुरतो वादे जिताः स्वौजसा ॥ १२ ॥

[आर्यावृत्तम्]

तेषां चरणसरोरुहां मकरंदास्वाद्दालसः सततम् ॥
 संघो जयतु चतुर्धा भूयांसि महांसि कुर्वाणः ॥ १३ ॥

इतश्च—

गूर्जरमंडलमंडनमभयं बडनगरमस्ति तत्रासौत् ॥
 नागरलघुशाखायां भद्रसिआणाभिधे गोत्रे ॥ १४ ॥
 गांधिकदेपाल इति प्रसिद्धनामा सुधर्मकर्मरतः ॥
 तत्सुतअलुआ हवानस्तस्य सुतो लाडिकाभिधया ॥ १५ ॥
 पत्नीति धर्मपत्नी शीलालंकारधारिणी तस्य ॥
 तत्कुक्षिभुधौ बाडुक गंगाधरनामकौ तनयौ ॥ १६ ॥
 तत्रापि बाडुआख्यः सुभाग्यसौभाग्यदानधर्मयुतः ॥
 धैर्यौदार्यसमेतो जातो व्यवहारिगणमुख्यः ॥ १७ ॥
 आयास्य पोपटीति च हीरादेवी द्वितीयका भार्या ॥
 ताभ्यां वराननाभ्यां सुतास्त्रयः सुपुत्रिरे सुगुणाः ॥ १८ ॥

[इन्द्रवज्रावृत्तम्]

आद्यसुतः कुंवरजोति नामा, सुपाप्रदानेषु रतो विशेषात् ॥
 मार्गप्रवृत्तेर्गुणसंग्रहाच्च पितुर्यशो वर्धयति प्रकामम् ॥ १९ ॥

जातौ परस्यामथ धर्मदासः सुवीरदासश्च सुतौ वरेण्यौ ॥
 अथान्यदार्थाज्जनहेतवेऽसौ स्थानांतरान्वेषणमानसोऽभूत् ॥ २० ॥
 श्रीस्तंभनाथीशजिनेशपार्श्वप्रसादसंपादितसर्वसौख्यम् ॥
 श्रंभावतीति प्रतिनामधेयं श्रोस्तभतीर्थं नगरं प्रसिद्धम् ॥ २१ ॥
 स बाहुआख्यः स्वमुखाय तत्र वसन्तनेकैः सहबन्धुवर्गैः ॥
 सन्मानसंतानधनैर्यशोभिदिने दिने वृद्धिमुपैति सम्यक् ॥ २२ ॥
 श्रीहीरसूरेरुपदेशलेशं निशम्य नत्तावगमेन सद्यः ॥
 मिश्र्यामति यः प्रविहाय पूर्वां जिनेत्रधर्म्यं दृढवासनोऽभूत् ॥ ३३ ॥

[वसंततिलकावृत्तम्]

पापप्रयोगविरतस्य गृहे समस्ता भेजु स्थिरत्वमाचिरादपि संपदो थाः ॥
 पूर्वाजितप्रबलपुण्यवशेन तस्य सन्यायमार्गसुकृतानुमतप्रवृत्तेः ॥ २४ ॥

[इन्द्रवज्रावृत्तम्]

स धर्मसाधमिकपोषणेन मुमुक्षुवर्गस्य च तोषणेन ॥
 दीनादिदानैः स्वजनादि मानैः स्वसंपदहस्ताः सफलो करोति ॥ २५ ॥

इतश्च—

शशुंजयख्यातिमथो दधानं काशीति तीर्थं जगति प्रसिद्धम् ॥
 काष्टेष्टकामृन्मयमत्र चैत्यं दृष्ट्वा विशीर्णं मनसेति दृश्यौ ॥ २६ ॥
 दृढं भवेच्चैत्यमिदं यदीह कृतार्थतामेति ममापि लक्ष्मीः ॥
 अर्हद्वचोवासितमानसस्य मनुष्यतायां फलमेतदेव ॥ २८ ॥

[अनुष्टुप्वृत्तम्]

ततः श्रद्धावता तेन भूमिशुद्धिपुरस्सरम् ॥
 काशीतीर्थं स्वपुण्यार्थं श्रीनाभेयजिनेशतुः ॥ २८ ॥
 नन्दवेदरसैणांकमिते संवत्सरे [१६४९] वरे ।
 स्वभुजाजितवित्तेन प्रासादः कारितो वरः ॥ २९ ॥
 सारसारस्वतोद्गाररंजितानेकभूधवैः ॥
 श्रीमद्विजयसेनाख्यस्वरिराजैः प्रतिष्ठितः ॥ ३० ॥

[मन्दाक्रान्तावृत्तम्]

मूलस्वामो जिनपतियुगादीश्वरो यत्र भास्यद्
 द्वापंचाशत्त्रिदशकुलिकासंयुतः पुण्यसत्रम् ॥
 उच्चैरभ्रलिहशिखरभृत्तोरणैरंचितश्रीः
 प्रासादोऽयं धरणिजलये नन्दादाशशांकम् ॥ ३१ ॥

[अनुष्टुब्बृत्तम्]

श्रीयुगादिजिनाधीशप्रासादेन पवित्रितः ॥

ग्रामोऽपि वर्धतामेष सुखसंपत्तिभिश्चिरम् ॥ ३२ ॥

॥ इति प्रशस्तिः ॥

अद्येह श्रीगुर्जरमंडले वडनगरवास्तव्य नागरज्ञातीय लघुशाखायां भद्र-
सिआणागांत्र मुख्य गां० लाडिका भा० पत्नी सुतेन गां० बाडुआख्येन कुंवरजी
धर्मदास वीरदासाख्य सुतत्रययुतेन संवत् १६५९ वर्षे मार्ग शुद्धि १३
सोमवासरे स्वभुजाजित बहुद्रव्यव्ययेन काशीतीर्थे स्वपुण्यार्थे सर्वजिज्ञामा
श्रीश्रृंगभद्रेशप्रासादः कारितः । प्रतिष्ठितश्च तपागच्छे भद्रारक पुरंदर
श्रीहीरविजयसूरिपट्टमहोदयकारिभिः श्रीविजयसेनसूरिभिश्चिरं नंदतात्
॥ श्रीरस्तु ॥

॥ रत्नतिलकप्रासादने शीलाक्षेप ॥

॥ ई ॥ *पातिशाहि श्री श्री श्री श्री श्री श्री अकबर जलालदीन
विजयराज्ये । गरासीया राठोड श्री श्री श्री श्री प्रतापसिंघ श्रीखंभा-
यत वांस्तव्यं । लघुनाघरज्ञातिय । गांधी । बाडुआसुत कुंवरजीकेन श्री
धर्मनाथप्रासादः कृतः । उपरि सेठ पीतांबर वीरा तथासे० । शिवजी बोघा ।
गजधर विश्वकर्मा ज्ञातीय श्रीराजनगरवास्तव्यं सूत्रधार सता सुत वीरपाल ।
सलाट सूत्र भाणा । गोरा । देवजी । संवत् १६२४ वर्षे । श्रावणवदी ९
वार शनौ । स्वभुजाजितबहुद्रव्यव्ययेन श्रीकाशीतीर्थे स्वपुण्यार्थे रत्नति-
लकानाम्ना बाधनजिनालयसहितः प्रासादः कारितः ॥ लि । पं । ज्ञानेन । श्रीः ।

(आधु)

४. " श्री कृष्णसंश्रुति सभानां हस्तलिखित पुस्तकानां सविस्तर नामावलि " भां
पृ. ३८०भां अध्यां छे ई- ' काशी तीर्थं रत्नतिलक जिनालये (सं. १९५४)-आ प भातना
जैन साधु [कृतम जत] पञ्च भूष नागरज्ञातीय गांधी पञ्चमा सुत कुंवरलये जैनधर्म
अधिकार करी येह पीतांबर वीरा अभिवाहनः सूत्रधार वीरपाल आदि साथे मण्डने काशी
तीर्थं रत्नतिलक नामं आवन जिनालय सं. १६५९ना भावञ्च वद ६ वार शनौ पञ्चाव्युं
तेना कृतं छे. "

સાચો વીર

[સંયમની વેદીપર આત્મસમર્પણની અમર કથા]

એ એક રાજકુમાર હતો. શું એનું રૂપ, શો એનો પ્રભાવ, શો એનો પ્રતાપ ! એની ચાલમાં કેશરીની મહાનગી ભરી હતી. બાલ વયમાં રમત ગમતમાં થરો એ બાળક યુવાન અવસ્થામાં આપતાં તો મહાન યોદ્ધા તરીકે ખ્યાતી પામ્યો. એનું શરીર કસાયેલા લડવૈયા જેવું હતું. એનું મોઢું ભવ્ય અને પ્રતાપશાલી હતું. એને જોઈ વીરરમણીઓ હૃદયથી પૂજતી. કુમાર હસતો ત્યારે તેના કળી જેવા ઉજ્જવલ દાંત ક્ષણભર જોનારને આકર્ષતા, એના હાસ્યમાં કંઈકે અકથ્ય ભાવો સમાયા હતા !

એના બાપને એ આંખની કીકી સમે એકનો એક જ હતો. એક ખૂદેન હતી પણ એ તો રાજરાણી બની હતી, સાસરે જ રહેતી હતી. પિતાનું ઘર એકમાત્ર એનાથી જ ભરેલું લાગતું.

કેટલીક વાર એકાદ સામાન્ય દેખાતા નિમિત્તથી મનુષ્યના જીવનમાં અચાનક અણુ-ધાર્યો ફેરફાર આવી જાય છે. આ રાજકુમારના જીવનમાં પણ અચાનક ફેરફાર થવાનું કારણ બન્યું: એક વાર એક સમર્થ ધર્મગુરૂ ત્યાં આવ્યા અને હૃદયભેદક મનોહર વાણીથી સંસારની અસારતા વર્ણવી. એમની શૈલી એવી તો મોહક અને હૃદયગમ હતી કે બલ-બલો પીગળી જાય ! ગમે તેવું કહ્યું હૃદય પણ પાણી પાણી થઈ જાય ! એમના ઉપ-દેશથી મોટા મોટા રાજાઓ રાજ્ય ત્યાગ કરી સાધુ થતા. યુવાન રાજકુમારો બહુ મમત્વ મૂકી-રાજપાટ છાંડી દીક્ષા લેવા તૈયાર થતા. મોટા મોટા ધનદો મોટી મહેલાતો અને યુવાન પત્નીઓનો મોહ છોડી સાધુપણું સ્વીકારવા આગળ થતા. એવા તો કંઈકે યુવાન નરનારીઓએ એ સમર્થ સૂરિપુંગવના ઉપદેશથી સંસાર છોડ્યો હતો. એ આચાર્યશ્રીનું નામ હતું ધર્મધોપસૂરિ.

એ ધર્મધોપસૂરિની વૈરાગ્યમય દેશના સૂણી એ યુવાન રાજકુમારનો રાજ્યનો મોહ ઉતરી ગયો. તેની સંસારની વાસનાઓ દટાઈ ગઈ. એને બાલ્ય શત્રુઓ કરતાં આંતર શત્રુઓ વધારે ભયંકર લાગવા લાગ્યા. એમને જીતવાનાં શસ્ત્રો-શુદ્ધાં જ હતાં. તેમાં સામાન્ય શસ્ત્રો તો કામ લાગે તેમ હતાં જ નહિ, એને માટે તો તપ, સંયમ, બ્રહ્મચર્ય અને ત્યાગનાં અમોઘ શસ્ત્રોની જરૂર હતી.

એ જરૂરિયાત પૂરી પાડવા સંયમ સિવાય બીજો કોઈ માર્ગ નહોતો. જેને સંસાર ભોગવવાના અનેક કોડ હતા એ બધાય કોડ જેમ મોરલી સાંભળી નાગરાજ રથંબી જાય તેમ આ સૂરિજીની વાણી સાંભળી થંબી ગયા. અને કોઈ પણ ઉપાયે માઆપને સમજાવી તેણે સાધુપણું સ્વીકારવાનો નિશ્ચય કર્યો.

(૨)

એ ઘેર આવ્યો. એના મુખ ઉપર આંજી અપૂર્વ સ્મીત ફરકતું હતું. એને ખાત્રી હતી કે વિનય જરૂર મારો છે ! ઘેર આવી રાજવી માતા-પિતાને પગે લાગી તેણે કહ્યું “ તમે મારાં સાચાં મા બાપ હો તો આંજી જ મને સાધુ થવાની રજા આપો. હું એક માતાના ગર્ભમાં આવ્યો છું. હવે ફરી મારે ખીજી વધારે માતાએના ગર્ભમાં ન આવવું પડે એમ તમે ઈચ્છતા હો તો મને અત્યારે જ સાધુ થવાની રજા આપો ! માતા, આ સંસારનાં કારમાં દુઃખો તમે તો ઘણાં અનુભવ્યાં છે, મેં અનુભવ્યાં નથી પણ સાંભળ્યાં છે, તો મને એ દુઃખોમાંથી મુક્ત કરવા તમે વાંછતા હો તો હમણાં જ મને સાધુ પદ અપાવો. પિતાજી તમે મને કુશળ યુદ્ધ ખેલાડી તરીકે અમર રહેતો જોવા ઈચ્છતા હો તો આ બાજુ શત્રુઓ કરતાં આંતર શત્રુઓ, જે ઘણાં જાણના અને અજ્ઞેય મદોનમત છે તેમને જીતવાના માર્ગે જવાની રજા આપો ! મને ખબર છે કે સંયમ પાળવો કહેવા જેટલો સુલભ નથી. ઠાક, તડકો અને વર્ષાનાં અનેક કષ્ટો સહન કરવાં પડશે, પણ એ બધું રાજપુત્રીથી સહન કરી સાચો વીર બનીશ ! માટે મને હમણાં ને હમણાં જ રાજપુત્રીથી રજા આપો.

રાજા અને રાણી આ સાંજળી ક્ષણભર તો થંભી જ ગયાં ! શું આ જ આપણો મોજ અને વિલાસી રાજકુમાર ખંધક ! આ તે સાચું છે કે સ્વપ્નું છે ! આવી વાત સાંભળવી એમને માટે સ્વભાવિક ન હતી. પણ જીવંતે એ સત્ય એમને સ્વીકારવું પડ્યું. મોહના આવેશે ક્ષણભર તો તેમને દબાવ્યાં, કિન્તુ એ ક્ષત્રિય હતા ! પુત્રની વાત તેમને સાચી લાગી. પુત્રની વીરતા અને ત્યાગ સાંભળી એ ખુશી થયાં. પોતાનું તો થવાનું હાથ તે થાય, પણ પુત્ર ભક્ષે પોતાનો જન્મ સુધારતો એમ જાણી રાજપુત્રીથી મહોત્સવ પૂર્વક દાક્ષા અપાવી, જાણે પુત્રનો લગ્નોત્સવ ઉજવ્યો. હેતાળ માતપિતાનાં સાતખોટનો એકનો એક પુત્ર ધરખારી મટીને ત્યાગી બન્યો. રાજમહેલ સૂતા પડ્યા. !

એ ખંધક રાજકુમાર મટી હવે તો ખંધક મુદ્દિ બન્યા. જે રાજકુમાર સવામણી તળાઈમાં જીતપલંગમાં સૂતો તે આંજી એક સંચારા ઉપર ભૂશિશયન કરવા લાગ્યો. વિવિધ જાતની વાનગી જમતો તે આંજી તપ કરી પારણામાં લુપ્તસુકું જે મલ્યું તેથી નિર્વાહ કરવા લાગ્યો. જે રોજ મહામહાં કપડાં પહેરતો, ઋતુ ઋતુનાં જુદાં વસ્ત્રો પહેરતો તે આંજી જુદાં વસ્ત્રો પહેરવા લાગ્યો. આ રીતે તે પાદવિહારી બની સાધુ-ઓની સાથે વિચરવા લાગ્યો. એ કુષ્ટકુષ્ટ અને ભરાવદાર દેહ તપ અને આકરા ત્યાગથી સુકાઈ જઈ ધીમે ધીમે માત્ર હાડકાં દેખાવા લાગ્યાં. છતાં શ્વેતચર્ય અને તપના પ્રભાવે તેના મુખ ઉપર કોઈ અપૂર્વ ન્યોતિ ઝળહળતી હતી.

એની આક્રમાં હવે પહેલાંનો ઈશરીસિંહનો મદ નથી. અત્યારે તો એ આશ્રે છે ત્યારે એના શરીરનાં હાડકાં ખડખડે છે. એ પંચસમિતિ પૂર્વક ચાલે છે.

(૩)

એક વાર એ ત્યાગમૂર્તિ વિહાર કરતા કરતા પોતાની બહેનના સાસરાના નગરમાં જઈ ચઢયા. એમને નહોતી ઈચ્છા બહેનને મલવાની કે નહોતી ઈચ્છા બહેનને ઘેર જવાની ! પણ બન્યું એમ કે રાજા અને રાણી મ્તુલના ઝરખામાં ખેસી સામેની કુદરત નીહાળતાં

હતાં. ત્યાં દૂરથી સાધુજીને આવતા રાણીએ જોયા. એણે સાંભળ્યું હતું કે ભાઈએ રાજપાટ અને માથાપતે છોડી સાધુપણું લીધું છે. રૂબેને આ એ તો ન હોય, એમ સમજી, નીહાળી નીહાળીને સાધુજી સામે જોવા લાગી. યુવાન રાજા આ જોઈ ચમક્યો. મારી પ્રેમજોષીના આનંદને છોડી આ સામે આવતી વ્યક્તિ સામે આટલું બધું ડીકરીકરીને જોવાનું કારણ શું ? જો કે સાધુજીને તો આ પ્રસંગની ખબર પણ નહોતી. એ તો સમિતિનું પાલન કરતાં મંદ મતિએ ચાલ્યા જતા હતા. મધ્યાહ્ન થવા આવ્યું હતું. ઉપર માથું અને નીચે પગ તપતા હતા. પરસેવેથી શરીર રેબરેબ થઈ ગયું હતું. રાણીને લાગ્યું ચોક્કસ એ જ મારો ભાઈ ! મેં તો બાણ્યું જીંદગીમાં મારો વીરો મને નહિં મળે, પણ આજે એનાં દર્શન થયાં ખરાં ! એમ રાણી મનમાં બોલી ઉઠી, રાજાને રાણીની આ ચેષ્ટા ન ગમી. એ ધીમેથી હટી ગયો. રાણી તો હજી ભાઈને જ જોઈ રહી છે. એ ક્યાં જાય છે ? મારા રાજામહેલે મને મળવા આવે છે ?

રાજાને લાગ્યું કે આ તો કેટકે રાણીનો પ્રીતિપાત્ર લાગે છે. પીયરનો કેટકે પ્રેમી હશે ! એ પાપીનું તો કાટલું જ કાઢી નાંખવું જોઈએ ! બિચારા રાજાની મતિ બગડી, એ ભરમાયો. પોતે વિષયનું પૂતળું હતો એટલે એ પરમ ત્યાગી સાધુને પણ ન જોઈખી શક્યો. વિષથી માણસ જગતને પોતાના ત્રાજવે જોમે છે. એણે એક નોકરને ખાનગીમાં હુકમ કર્યો: જો પેલો ઠોંગી સાધુ ચાલ્યો જાય છે, એ મહાન દંભી અને કપટનું પૂતળું છે. જા, દોડ, અને એના શરીરની ચામડી ઉખાડી લાવ !

(૪)

નોકર દોડ્યો સાધુજીની પાછળ ! ઘણે દૂર ગયા પછી નોકરે ખહીતે ખહીતે સાધુજીને પોતાના રાજાનો હુકમ સંભળાવ્યો. નોકરને એમ તો લાગ્યું કે આ સાધુવરમાં રાજાએ કહ્યા તેવા અવશુણ્યોનો વાસ કદી સંભવતો નથી. પણ એને ખબર હતી કે જે હું ક્યાણુ ધર્મશ તો રાજા મારી ચામડી ઉખેડાવશે. રાજાના ક્રોધની એને બરાબર પિછાન હતી. રાજાના ઉલ્લંઘનનું પરિણામ એને ઠંપાવતું હતું.

નોકરનો હુકમ સાધુજીએ સાંભળ્યો. સાંભળીને તેમને આનંદ થયો. વાહ, વીરતા દેખાડવાનો ખરો સમય આવ્યો છે ! ક્ષત્રિય પુત્ર ધરને ખૂણે ન મરે ! એ તો વીરતાથી મરે ! એણે ખૂબ વૈરાગ્યભાવના ભાવી ! સુકૃત સંભાર્યાં, દુષ્કૃતની નિંદા કરી. પછી એ બોલ્યા- "ભાઈ, આ ચામડી બહુ કઠણ છે એ ઉતરડતાં તમને ઘણું કષ્ટ થશે. આ ચામડીમાં નથી માંસ કે નથી ક્ષોહી. એકલાં હાડકાં, નસો અને આંતરડાં છે. તમને તે કાઢતાં દુઃખ થશે." સેવક તો આ સાંભળી સ્તબ્ધ જ થઈ ગયો. તેણે રાજા હુકમ બજાવ્યો. સાધુજી તો શાંતિના સાગરમાં લીન થયા હતા. એમની વીરતા અને ધીરતા બતાવવાનો આજનો દિવસ પરમ ઉત્કૃષ્ટ હતો. દીક્ષા લેતાં પહેલાં માતૃપિતાનું કહેલાં વચનો સંભાર્યાં. આજે એવું અપૂર્વ વીર્ય ફેરવું કે ફરીથી મારે જન્મ ન લેવો પડે-મારો જન્મ મરણ્યુનો ફેરો સદા માટે ટળી જાય.

રાજાસેવક ચડચડચડ ચામડી ઉતારતો હતો તેમ તેમ એ સાધુજી સમતાના રસમાં મગ્ન થતા હતા. છેવટે એ શુકલ ધ્યાનની શ્રેણીએ ચઢ્યા. બધી ચામડી ઉતરડી જાય તે પહેલાં જ તેમણે વીરતાથી કર્મફલ ત્રાપી નાંખ્યાં, એટલે એમને પરમજ્યોતિ પ્રગટી

-કેવલજ્ઞાન પ્રગટ થયું અને તે પરમપદ પામ્યા-મોક્ષે સિધાવ્યા. રાજસેવક આ જોઈ અચંબો પામ્યો, એ જડ જેવો ઘઈ ચામડી લઈ ઘેર આવ્યો.

(૫)

આજે રાજમહેલનાં એક યુવાન જોડણું યોધાર આંસુએ રડે છે. એ યુવાન જોડણું તે યુવાન રાજા અને રાણી !

રાજા વિલાપ કરતો હતો: અરે રે, મારા રાજ્યમાં આવેલા સાધુને મેં ન ઝોળખ્યા, ધિક્કાર છે મારા આ જીવનને ! પ્રભો, મને આ ઘેર પાપકર્મથી અચાવ !

રાણી કહે છે: અરે રાજા, તને વિચાર પણ ન આવ્યો હું શું કરાવું છું. આટલા આટલા દિ સાથે રહ્યા છતાં મને ન ઝોળખી ? આ જીંદગીમાં તારા સિવાય બીજાનું સ્થાન નથી ધયું. અરે રાજા, મેં તો સ્વપ્નમાં પણ પરપુરપની વાંચ્યા નથી કાઢી. મારા ભાઈ જેવા ભાઈને આ રીતે હણાવ્યો ! તને દયા કે શરમ પણ ન આવી ! મને પૂછવું તો હતું કે સાચી હકીકત શું છે. હું તો ધારતી હતી કે ભાઈને હમણાં વંદના કરવા જઈશ. તમને સાથે લઈ જઈશ અને ખૂબ રાજશાહી સ્વાગતથી મારા મહેલે તેમને પધરાવીશ. એ સાધુ થયો ત્યારે મારા દુરાગ્રહે હું ઘેર નહોતી મઠ. આટલા વર્ષે ભાઈનું મોહું જોયું. પણ વિધાતા વાંકી એમાં કોઈ શું કરે ?

આમ બંને જણાં એકલાં એકલાં રૂદન કરતાં હતાં. એટલામાં વાત એમ બની કે રાજસેવક ચામડી લઈ આવ્યા પછી શોડીવારે એ જ સાધુની લોહીભીની મુહપતી એક પેખી માંસતા લોચાની લાલચે ઉપાડી લાભેલું. પણ તેમાં રસ ન પડવાથી અધવચ્ચે નાખી દીધું અને બરાબર રાણીના આંગણમાં જ પડ્યું. રાણીએ તે કપડું જોયું. એણે ભાઈનું લોહી ઝોળખ્યું; એને એમાં ભાઈના લોહીની ગંધ આવી. એણે એ શોષિતભીનું લુંગડું ઉપેખ્યું. એ મુહપતી હતી. જૈન સાધુ જ આવું વસ્ત્ર રાખે છે એવું એને જ્ઞાન હતું. સાધુજી તો આજે ભાઈ જ આવ્યા હતા. એને ચોક્કસ થયું આ ભાઈની જ લોહીથી ખરડાએલી મુહપતી છે. એ બહુ ચકોર હતી, ક્ષણવારમાં એ બધું સમજી ગઈ. હું આ સાધુજી સામે જોઈ રહી અને પ્રેમગોષ્ઠી નીરસ બની એટલે એ રાજા જાનોમાનો ચાલ્યો ગયો. મારા આ વર્તનથી એ વહેમાયો, એણે મારા ઉપર અને મારા ભાઈ ઉપર અણુજાળનાં આરોપો ધરી કાઢ્યા અને આ સબ કરી. બસ બધું પતી ગયું. પ્રસંગ સમજતાં જ એણે પછાડ ખાધી અને પથ્થર પણ રડે એવું કશું રૂદન માંડ્યું. રાજાના પણ દુઃખ અને વશ્રતાપનો પાર ન રહ્યો.

રૂદન કરતાં કરતાં પણ રાણી પોતાના ભાઈની વીરતા, ધીરતા અને સમતાને ધન્યવાદ આપતી હતી. ગમે તેમ તોય સિંહનું અચ્યું ! એણે નોકરને બોલાવી બધું પૂછ્યું. રડતે હૃદયે એણે કહ્યું શું કહું બા ? એ તે માનવી નહિ પણ દેવ હતા. અરે મેં હથિયારથી ચામડી ઉતરડવા માંડી ત્યારે એણે મને કહ્યું “ભાઈ આ ચામડી બહુ જ કૃપ અને કહણ થઈ ગઈ છે. તને એ ઉતારતાં દુઃખ થશે.”

રાજા તો આવી વીરતા સાંભળી આભો જ બની ગયો.

અન્તે એ બન્નેએ પોતાના પાપનું પ્રાયશ્ચિત કરી સાધુપણું સ્વીકાર્યું, રાજપાટ છોડી દીધું; ગામ આપ્યું આ બેનના ભાઈની સાધુતાને વંદી પાવન થયું !

N.

શ્રીશાન્તિમા(ચૂ)લાગણિનીપ્રણીતં પ્રશ્નોત્તરમયં

ચતુર્વિંશતિજિનસ્તવનમ્ ।

સંગ્રાહકઃ—શ્રીયુત સારાભાઈ મણિલાલ નવાઈ.

એક પ્રાચીન હસ્તલિખિત પ્રતિ ઉપરથી ઉતારેલું અને સંસ્કૃત ભાષામાં રચાયેલું આ ચોવીસજિન સ્તવન આજ સુધી કાઢના તરફથી પ્રસિદ્ધ થયું જણ્યુંમાં નથી. આની સૌથી પહેલી વિશેષતા એ છે કે આ એક વિદુષી જૈન સાધ્વીજીની કૃતિ છે, જેમનું નામ શાંતિમાલા કે (આ સ્તવનના ૨૬મા શ્લોક પ્રમાણે) શાંતિચુલા છે.

આ આખુંય સ્તવન (કુલ ૨૬મે શાહૂલવિક્રીડિત હાંદને શ્લોક બાદ કરતાં) ઉપજાતિ હાંદમાં ગૂંથવામાં આવ્યું છે. આના દરેક શ્લોકમાં એક એક સમસ્યા મૂકવામાં આવી છે, એ રીતે એક તરફથી જોતાં આ આખું સ્તવન સમસ્યાથી ભરેલું લાગે છે. આ સમસ્યાનો જે ઉકેલ છે તે દરેક શ્લોકના અંતે કા.સમાં આપવામાં આવ્યો છે. એક તરફથી સામાન્ય સમસ્યાની દૃષ્ટિએ જોતાં આ સ્તવનમાં કેવળ સમસ્યાઓ જ ભરેલી જણાય છે, બ્યારે બીજી તરફથી વર્તમાન ચોવીસીના ચોવીસ તીર્થંકરોની દૃષ્ટિએ એનો ઉકેલ કરતાં એક એક શ્લોકમાં એક એક તીર્થંકરનું વર્ણન મળે છે. દરેક શ્લોકના અંતે કૌ.સમાં જે ઉકેલ આપ્યો છે તેમાં એક તરફથી સામાન્ય સમસ્યાઓનો જવાબ છે અને બીજી તરફથી તે તે તીર્થંકર ભગવાનનું નામ છે. આ નાર સીધેસીધું ન આપતાં તે તે ભગવાનના પિતા, માતા કે લાંછનને અનુલક્ષીને આપવામાં આવ્યું છે. વાચકોની સરળતાની ખાતર એ દરેક ઉકેલ આગળ ૧ થી ૨૪ સુધીના અંકો આપ્યા છે, એથી જે ઉકેલમાં જે અંક હોય તે ઉકેલમાં તેટલામા તીર્થંકરનું નામ સમજવું. નીચેની નોંધો પણ આ અંકો પ્રમાણે જ સમજવાની છે.

ચારીડીથી જોતાં આ સ્તવનના ૧૨ શ્લોકના ઉકેલમાં હકીકત દોષ માલૂમ પડ્યો છે: ૧૨મા શ્લોકમાં ૧૨મા ત્રેયાંસનાથ ભગવાનનું વર્ણન છે. એના ઉકેલમાં માનુ: લખ્યું છે પણ માનુ તો ૧૫મા તીર્થંકર ભગવાનના પિતાનું નામ છે.

આશ છે વિદ્વાનોને આ સ્તવન એક નવી વસ્તુ પૂરી પાડશે.

—મં.આહક

આનન્દવશ્વારુસુપર્વકોટીકોટીરસળટક્રિતપાદપશ્ચાન્ ।

દેવાંશ્ચતુર્વિંશતિમર્ચયામિ પ્રશ્નોત્તરસ્મેરનવપ્રસૂતૈઃ ॥ ૧ ॥

અબ્ધેરકારાત્ પરતઃ ક ઉક્તો? જગન્તિ સર્વાણિ જિતાન્તિ કેમ ?

મધ્યે મતઃ કસ્ત-દ્યોશ્ચ વર્ણઃ? કઃ શ્રીજિનો નામિકુલાવસન્ત ॥ ૨ ॥

(૧ આદિનાથઃ)

૧. આત્-આકારઃ । જ્ઞા-કામેન । થઃ-થકારઃ ।

को वक्ति शब्दो षट् निश्चयं भो ! ? अवाप्यते कुत्र यशो भटेन ? ।

क इष्यते सर्वजनैर्निकामं ? चकार कः स्वां जननीं सवित्रीम् ? ॥ ३ ॥
(२ वैजयेयः)

धातुः सुधीभिः पषतेर्मतः कः ? सर्वेऽङ्गिनः किं स्पृहयन्ति नित्यम् ? ।
श्रीनन्दनं कः कुरुते स्म भस्म ? को धान्यवृद्धिं विदधेऽवतीर्णः ? ॥ ४ ॥
(३ श्रीशम्भवः)

करोति भूषां गृहधर्मिणां का ? कं वैष्णवाः स्वे हृदये दधन्ते ? ।
को लीलया त्रिभ्वजनस्य जेता ? सुपर्षभिः को महितश्च नेता ? ॥ ५ ॥
(४ सांवरिः)

कां केशवस्तोषयति प्रकामं ? मुक्ताकलापं कं दधाति कान्ता ? ।
किं धातुषु स्वीकुरुते गुरुत्वं ध्यानाजिनः कः शिवकृद् बुधानाम् ? ॥ ६ ॥
(५ माङ्गलेयः)

किं नाम पूजार्थमिहाभिधानं ? नोद्धृद्यते कां क्षुभितोऽपि वार्द्धिः ? ।
को राज्यलक्ष्मीं समलङ्करोति ? कः स्याज्जिनः संसृतिसिन्धुसेतुः ? ॥ ७ ॥
(६ सुसीमाङ्गजः)

बदन्ति दानावसरे द्विजाः किं ? सम्बोध्यते देव ! कथं वचस्ते ? ।
सन्तोष्यते प्रावृषि काम्बुदेन ? त्वं कीदृशो राजसि हे सुपार्श्व ? ॥ ८ ॥
(७ स्वस्तिकलक्ष्मा)

किं वेगवत् कस्य वधश्च धातो ? दंशो न कीदृग् द्विषतां विजेयः ? ।
केनान्धकारं हरति श्रितौ कः ? पूज्यस्त्वया कोऽभवदष्टमोऽर्हन् ॥ ९ ॥
(८ महसेनः)

का कामाश्लेषे गृहिणः क्व लुब्धाः कस्मिन् सति स्यात् कुलवृद्धिरुचैः ?
रूपं तद् किं षट् हा विभक्तौ ? चक्रे जगद्धर्ममयं च केन ? ॥ १० ॥
(९ रामासुतेन)

धर्मो बुधैः किञ्चिदुपार्जनीयः ? किं रूपमाबन्त तदग्रसौ स्यात् ? ।
विन्दुव्रजं कः कुरुते गणयं ? कः कर्मतापं हरति श्रितानाम् ॥ ११ ॥
(१० श्रीवत्साङ्कः)

२. वै-निश्चये । जये । अयः-भाग्यम् । ३. श्रीगंश् पाके । शम्-सुखम् ।
भवः-ईश्वरः । ४. सा-लक्ष्मीः । अम्-विष्णुम् । उः-ईश्वरस्तस्य अरिः
वरिः-कामः । ५. मां-लक्ष्मीम् । गले । अयः-लोहम् । ६. सु-पूजायाम् । अव्य-
यम् । सीमां-मर्यादाम् । गजः-हस्ती । ७. स्वति । हे कल ! कलं-मधुरम् ।
क्ष्मा-पृथ्वी । ८. मनः । हन् धातोः सह इना-स्वामिना वर्तते सेनः । महसा-
तेजसा । इनः-सूर्य । ९. रामा-स्त्री । मासु-लक्ष्मीषु । सुते-पुत्रे । तेन ।
१०. श्रीवत्-लक्ष्मीवत् । सा । अङ्कः ।

का भाति देहे प्रवरे त्वदीये ? त्वं कस्य नमस्य सुखं करोषि ? ।
श्रेयांस ! सर्वज्ञ ! सुरार्चिताङ्घ्रे ! तव प्रतापेन पराजितः कः ? ॥ १२ ॥
(११ भानुः)

गौर्यां सखी काऽध्वनि किं सुखाय ? क्रियापदं किं विदुराशिषार्थे ? ।
अर्थं विरुद्धं वदति ह्ययं किं ? हर्षेण कं स्तौति जिनं सुरेन्द्रः ? ॥ १३ ॥
(१२ जयानन्दनम्)

वर्षेण विष्णुर्वद किंविधः स्यात् ? कीदृक् समुद्रे वहनं सृजन्ति ? ।
सरो यथालङ्कुरुते मरालस्तथावताराद् विमलो जिनः किम् ? ॥ १४ ॥
(१३ श्यामोदरम्)

मुख्यां विभक्तिं विवुरा विदुः कां ? सन्तः स्वदन्तान् कं न दर्शयन्ति ? ।
मार्गेषु किं भारवहं श्रुतेनानन्तेन कः प्राप नृपः प्रमोदम् ? ॥ १५ ॥
(१४ सिंहसेन)

प्रीतिं प्रवृद्धामपि को भनक्ति ? करोति कः पुष्परसाभिलाषम् ? ।
ऊरुस्थलं भूषति को यदीयं ? धर्मे रतिं तीर्थकरः स दत्ताम् ॥ १६ ॥
(१५ दम्भोलिः)

का पास्यते भूपतिनाम्बुधिः कं देवं निजोत्सङ्गशयं दधाति ? ।
धत्तेऽहिराद् कां कमलोद्भवः कः ? कः शान्तिकर्ताऽजनि जन्मतोऽपि ? ॥ १६ ॥
(१६ कुरङ्गाङ्कः)

को धातुरस्ति प्रसवक्रियार्थः ? कान् क्षत्रियो मुञ्चति नायकार्थे ? ।
मन्दाकिनीं को निदधाति शीर्षे ? कर्मद्विषां को विजयी जिनेन्द्रः ? ॥ १८ ॥
(१७ सुरसूनुः)

कोशं निजं कुत्र दधौ विडौजाः ? सम्बोधनं किं विषमायुधस्य ? ।
वर्षासु काऽलङ्कियते प्ररोहैः ? कः श्रीजिनः श्रीजनको जनानाम् ? ॥ १९ ॥
(१८ श्रीदेव्यङ्गम्)

द्विधा हली कां कुरुते हलेन ? कं वार्द्धिषद् धर्मपरास्तरन्ति ? ।
किं वाञ्छति प्राणिगणः समग्रो ? व्यमूषयन्मल्लिरगस्तिवत् कम् ? ॥ २० ॥
(१९ कुम्भवंशम्)

११. भा-कान्तिः । नुः-पुरुषस्य । भानुः-सूर्यः । १२. जया । यानं-वाहनम् । नन्द । दश्र नश्च दनम्-दौ दाने, नो निषेधे । १३. श्यामः । वहनं-प्रवहणं, अदरं-विचररहितम् । श्यामायाः उदरम् । १४. सिम्-सिंविभक्तिम् । हसे-हास्ये । अनः शकटम् । १५. दम्भः-कपटम् । अलिः-भृङ्गः । दम्भोलिः-वज्रम् । १६. कुः-पृथ्वी । अं-विष्णुम् । गां-पृथ्वीम् । कः-ब्रह्मा । १७. पूडौच् प्राणि-प्रसवे । पू. पत्नी सूः । असून्-प्राणान् । उः-ईश्वरः । १८. श्रीदे-नदे । हे व्यङ्ग ! -विगताङ्ग । भू-पृथ्वी । १९. कुम्-पृथिवीम् । भव-संसारम् । शम्-सुखम् ।

कस्माद् विधाता जनिमाससाद् ? प्रेमातिमात्रं क्व दधाति लक्ष्मीः ? ।
परस्परं युद्धकरो रषा कौ ? का सुव्रतेनाजनि विश्वबन्धा ? ॥ २१ ॥

(२० पद्मादेवी)

कीदृग् मनोवृत्तिरघस्य हेतुः ? शीतादिताः कं स्पृहयन्ति लोकाः ? ।
आजीवितं किं सुखकारि पुंसां ? किं श्रोनमेरुङ्गतडागसङ्घि ? ॥ २२ ॥

(२१ असितारविन्दम्)

कीदृग् जनो लब्धधनोत्करः स्यात् ? पुण्यन्धयैः कीदृशमब्जखण्डम् ? ।
कः काम्यते शूरजनेन युद्धे ? श्रीनेमिनाऽकारि च कोऽर्चनीयः ? ॥ २३ ॥

(२२ समुद्रविजयः)

सख्युः सखा कं निदधाति कण्ठे ? स्पृशन्ति कां नैव सुराः पदाब्जैः ? ।
रूपं च किं पुंसि किमासियौगे ध्यातो नृणां विघ्नहरो जिनः कः ? ॥ २४ ॥

(२३ भुजङ्गाङ्कः)

वर्षन्ति कस्यां सलिलानि मेघाः ? का वाञ्छ्यते सर्वजनैः सहर्षैः ? ।
अवाप रत्नानि महोदधेः कः ? सिद्धार्थवंशे मुकुटोपमः कः ? ॥ २५ ॥

(२४ महावीरः)

शैवश्रीवररत्नशेखरतुलामालम्बमानाः स्तुता

इत्थं तीर्थकृतः कृतत्रिजगदानन्दाश्रतुर्विंशतिः ।

महं निर्मितऋद्धिवृद्धिकुशलश्रीशान्तिचूलामणी—

तुल्यं नाकिनृणां शिरस्सु ददतु स्वं शासनं भासनम् ॥ २६ ॥

का जीवितादप्यधिका जनानां करोति कः पञ्चगतीश्रतुष्पात् ? ।

को विष्णुनालौ विदधाति वासं सृजन्तु शं श्रीऋषभादयः के ? ॥ २७ ॥

(१ सार्वः)

करोति वृक्षोपरि को निवासं ? कः स्थाप्यते धमिजनैः सुपात्रे ? ।

धातोः कुतो जङ्गमशब्दसिद्धिर्दोषायते कः कलिकालरात्रौ ? ॥ २८ ॥

(२ वीरागमः)

शम्भुं पुरः का नटयाम्बभूव ? कीदृक् कदम्बं दितपादपानाम् ? ।

श्रुतावहा भक्तजनस्य कानि ? श्रीभारती रातु सतां शिवानि ॥ २९ ॥

(३ शिवानि)

२०. पद्मात्-कमलात् । ए-विष्णौ । अघी-मेघौ । २१. असिता-अवद्धा । रविम्-सूर्यम् । दं-कलत्रम् । २२ समुत् (द्) सहर्षम् । रषोऽस्यास्तीति रवि । विजयः । २३. भुजम् । गां-पृथ्वीम् । कः । २४. महिः-पृथ्वी, ईकारान्तेऽप्ययं पुल्लिङ्गे, तस्य समम्येकवचनं महौ । ईः-लक्ष्मीः । अः-विष्णुः ।

१ सा-लक्ष्मीः । अर्वा-तुरङ्गमः गतोः पञ्च धाराख्याः करोति । आः-स्वयम्भुः । २ वि-पक्षी । राः-द्रव्यम् । गमः-गम् धातोः । ३ शिवा-पार्वती । दितपादपानां-छिन्नवृक्षाणाम् । कदम्बं-समूहम् । वानि-वानि-शुष्कफलानि सन्त्यस्य वानि । श्रृंखला-जातिः ।

તંત્રી સ્થાનેથી-

માંસાહારની ચર્ચા અંગે

‘શ્રી જ્ઞાન સત્ય પ્રકાશ’ના ગ્રંથમાં ‘પ્રસ્થાન’ના પોષ માસના અંકમાં પ્રગટ થયેલ માંસાહારની ચર્ચા અંગેના શ્રી ગોપાળદાસ પટેલના નિવેદનનો ઉદ્દેશ્ય અમે કર્યો છે. તે વખતે શ્રી. ગોપાળદાસ ભાઈના એ નિવેદન અંગે કંઈ પણ વિશેષ ન લખતાં, તેમની સાથે પત્રવ્યવહાર કરવાનું અમે જણાવ્યું છે.

આ પત્રવ્યવહાર કરવાનો અમારો આશય એ હતો કે આ પ્રશ્નને બંધી શકે તેટલો એાછો બહુર રીતે ચર્ચા અને આપસઆપસની સમજાવટીથી સૌ કોઈનું યોગ્ય સમાધાન થાય એવો માર્ગ શોધી કાઢવો. આ હેતુ પાર પાડવા માટે અમને સૌથી સારો માર્ગ એ લાગ્યો હતો અને હજી ય લાગે છે કે-આ પ્રશ્ન અંગે શ્રી. ગોપાળદાસભાઈની, આપણા કોઈ એક આગમના જાણકાર વિદ્વાન પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ સાથે મુલાકાત કરાવી આપવી, અને એ રીતે તેમને આપણું-જ્ઞાનેનું આ પ્રશ્ન અંગેનું શાસ્ત્રીય દૃષ્ટિબિંદુ સમજવાનો સુયોગ મેળવી આપવો.

આ માટે અમે શ્રી. ગોપાળદાસ ભાઈને પત્ર લખ્યો અને પૂછાવ્યું કે આવી મુલાકાત તેમને ક્યા સમયે સગવડભરી થઈ પડશે. આના જવાબમાં તેમણે જણાવ્યું કે “એ જાતની ચર્ચાઓમાં ભાગ લેવાનું મને સ્વભાવથી જ ફાવતું ન હોવાથી હું ઝટ તેવે ઠેકાણે દોડી જવા ઇચ્છા કરી શકતો નથી.” એટલે કે “સ્વભાવગત દોષને લીધે આપનું આમ-ત્રણ સ્વીકારી શકતો નથી.”

શ્રી ગોપાળદાસ ભાઈએ આવા જવાબ આપવાનું પસંદ કરીને અમારા આમંત્રણનો જે ઇન્કાર કર્યો છે તે ખરેખર કમનસીબી છે. તેમની પાસેથી અમે આવા ઉત્તરની આશા નહોતી રાખી. કોઈ પણ સત્ય-શોષક કે તત્ત્વજિજ્ઞાસુ પાસેથી આવા ઉત્તરની આશા ન જ રાખી શકાય. કેવળ સ્વભાવગત દોષના કારણે આ રીતે સત્ય વસ્તુ સમજવામાંથી પાછા પડવું એ કંઈ રીતે વ્યાજબી ગણી શકાય ?

એક-બીજાનું દૃષ્ટિબિંદુ સમજવાનો સૌથી સારો માર્ગ તે આવી મુલાકાતો છે. જ્યાં પત્રવ્યવહાર કે સામસામા લખાતા લેખો ધાર્યું પરિણામ નથી નીપજવી શકતા ત્યાં આવી સીધી મુલાકાતો ધાર્યા કરતાં પણ સાઈ પરિણામ લાવી શકે છે-જે એ જિજ્ઞાસુવૃત્તિની હોય તે. આ પ્રશ્ન અંગે પણ જો આવી મુલાકાત થઈ શકી હોત તો જરૂર બહુ સાઈ પરિણામ આવ્યું હોત એમ અમને લાગે છે.

શ્રી ગોપાળદાસ ભાઈએ આવી મુલાકાત માટેના ઇન્કાર લખતાં પહેલાં આ માંસાહારના પ્રશ્નની ગંભીરતા વિચારી હોત તો સાઈ થાત. એમને મન ભલે એ શોધખોળ પૂરતો જ પ્રશ્ન હોય પણ જ્ઞાનેને મન તો એ એક ધાર્મિક પ્રશ્ન છે કે જે હૃદયની ઊંડામાં ઊંડી લાગણીઓને સ્પર્શ કરે છે. શ્રી ગોપાળદાસ ભાઈએ આ લાગણીઓનો પણ વિચાર કરવો જોઈતો હતો, આવા એક અતિ મહત્વના પ્રશ્ન અંગે કેવળ સ્વભાવ-

ગત દોષના જ ભોગ બનતાં પહેલાં પણ તેમણે વિચાર કરવો જોઇતો હતો. આવી સુવા-
ળય ખરે જ યજ્ઞ વિધાતક ગણાય !

અમને ભય છે કે કદાચ શ્રી. ગોપાળદાસ ભાઈએ આવી મુલાકાતને શાસ્ત્રાર્થનું રૂપ
આપ્યું હોય, અને તેથી જ તેમનું મન પાછું પર્યું હોય ! પણ અમારે કહેવું જોઇએ કે
આમાં શાસ્ત્રાર્થ જેવું કશું જ નહોતું—નથી. એમની સાથે આવી જાતનો શાસ્ત્રાર્થ હોઈ જ
ન શકે ! આમાં તો ફક્ત પરસ્પરનું દષ્ટિબિંદુ સમજવા-સમજાવવાની જ વાત હતી.

આવી મુલાકાતનું પરિણામ એ આવત કે જે વાત તેમને હજી ધ સાચી લાગ્યા કરે
છે તે તેઓ સમજાવી શક્યા હોત અથવા તો તેમને જે સત્ય લાગ્યા કરે છે તેમાં જ્યાં
જ્યાં સખલનાઓ માલુમ પડે તેને તેઓ સુધારી શક્યા હોત. બાકી આમાં હારજીત જેવો
કશો ય પ્રશ્ન ન હતો. સત્ય સમજવામાં એ હોઈ પણ ન શકે.

આ મુલાકાત ન ગોઠવાતાં અમને જે કંઈ નિરાશા થઈ છે તે ફક્ત એટલા જ પૂરતી
છે કે શ્રીગોપાળદાસ ભાઈ ' ગમે ત્યાંથી અને ગમે તે રીતે સત્ય સમજવું જોઈએ ' એ
માટે ઉદારતા નથી દાખવી શક્યા. આ સિવાય અમારે આ પ્રશ્ન અંગે નિરાશ થવાને
કશું ય કારણ નથી. કારણ કે આ ચર્ચાના ઉત્તરરૂપે જે કંઈ શાસ્ત્ર અને દલીલોના આધારે
લખાવું જોઈએ તે પૂરતા પ્રમાણમાં અમે. આપણા પરમપૂજ્ય વિદ્વા. આચાર્ય મહારાજને
તથા મુનિમહારાજને પાસે લખાવીને અત્યાર અગાઉ આ જ પત્રમાં પ્રસિદ્ધ કરી ચૂક્યા
છીએ. બાકી જ્યાં બીજાના દષ્ટિબિંદુને સમજવું જ ન હોય ત્યાં કોઈ શું કરી શકે ?

આ ચર્ચાના અત્યાર સુધીનો ડુંક સાર નીચેના મુદ્દાઓમાં આવી શકે—

(૧) શ્રી ગોપાળદાસ ભાઈ આ પ્રશ્નને સમજવાનું પોતાની જાન પૂરતું મર્યાદિત કરીને
કોઈ પણ શાસ્ત્ર અચાર્ય મહારાજ પાસે એને સમજવા તૈયાર નથી. આથી એક રીતે
તેઓ આ પ્રશ્નને શોધખોળનો વિષય મટાડીને અંગત બનાવી દે છે.

(૨) ઉપરના કારણે, શ્રીગોપાળદાસ ભાઈએ કરેલું માંસાહારનું વિધાન એ એમના
પૂર્વગ્રહનું પરિણામ હોય એમ માનવાને કારણ મજા છે.

(૩) આ પ્રશ્ન વિશદ રીતે જાહેરમાં છણાઈ ગયો છે એટલે જાહેર જનતાને લાગે
વળગે છે ત્યાં સુધી તો જનતા એનો સાચો અર્થ સારી રીતે જાણી શકી છે.

એટલે સ્વભાવિક રીતે અત્યારે તો હવે આ અંગે અમારે જાહેર રીતે વધુ કરવાનું
કશું રહેતું નથી. છતાં અમે જરૂર આશા રાખીએ છીએ કે આ અંગે અમારી સમિ-
તિને જે વખતે જે કંઈ પ્રયત્ન કરવા જેવો લાગશે તે અમે જરૂર કરીશું.

આ સિવાય શ્રી ગોપાળદાસ ભાઈએ લીધેલ વલણ માટે ઘણું ઘણું લખી શકાય
એમ છે, છતાં જ્યારે તેઓ પોતાની વાતને કોડવ જ માંગતા ન હોય અથવા તો તટ-
સ્થતા પૂર્વક વિચારવા જ માંગતા ન હોય ત્યારે એ લખવાનો વિશેષ કંઈ અર્થ નથી.
છતાં આ નિવેદન પૂરું કરતાં પહેલાં એમના છેલ્લા 'પ્રસ્થાન'ના પોષના અંકમાંના
નિવેદન અંગે અમારે સ્પષ્ટ લખવું જોઈએ કે—

એ નિવેદનથી એમને એક ચર્ચા બંધ કર્યાનો બક્ષે સંતોષ થયો હોય પણ અમે તો
એને એક મહત્વની ચર્ચાના મોઢે કુચો માર્યાં સમાન જ ભેખીએ છીએ. તેમજ એ નિવે-

દનમાં જ્ઞેન ભાષ-બહેનોની તેમણે જે ક્ષમા માગવાની વાત કહી છે તેથી તેમને પોતાને ક્ષમા માગ્યાનો આત્મસંતોષ ભલે થયો હોય પણ તેથી જ્ઞેન ભાષબહેનોની દુઃખાત્મેલી લાગણીનું જરાય નિવારણ નથી થતું. જે નિમિત્તથી દુઃખ ઉત્પન્ન થયું હોય તેને એવાને એવા રૂપે ચાકુ રાખવું અને સાથે સાથે ક્ષમા માગવી એનો કશો અર્થ ન હોઈ શકે.

શ્રી ગોપાળદાસ ભાઈ પોતાના નિવેદનનો આ વિસંવાદ સમજે તેમજ તેમને પોતાની માન્યતાને યોગ્ય રીતે ફરી વિચારી જોવાનો અવસર મળે એ પ્રવિઠા પૂર્વક આ નિવેદન પૂરું કરીએ છીએ.

આપણી જ્ઞાન-પરખો

લેખક—શ્રીચુત:કેશરીચંદ હીરાચંદ ઝવેરી સુરત

જ્ઞેન પરંપરામાં જિન-પ્રતિમા, જિન-મંદિર અને જિન-આગમને પરમ આરાધ્ય તરીકે વર્ણવવામાં આવેલ છે. આ રીતે જ્ઞુતજ્ઞાનને આરાધ્ય સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

જિન આગમ મૂળ અને તેને અંગેનાં નિયુક્તિ, ભાષ્ય, ચૂલ્હિં અને ટીકા એ ચાર મળીને પંચાંગી કરેવાય છે. અને એ સમગ્ર જ્ઞેન શાસ્ત્રોનાં મૂળ તરીકે લેખાય છે. આ પંચાંગી પછી ન્યાય, વ્યાકરણ, ખંડનમંડન, ઉપદેશ, ન્યોતિપ, શિલ્પ વગેરે વિષયો ઉપરના વિદ્યાન પૂર્વાચાર્યોએ રચેલા ગ્રંથો આવે છે કે જે એ પૂજ્યોએ જ્ઞુતજ્ઞાનની આરાધના નિમિત્તે રચ્યાં છે. આ રીતે પૂર્વાચાર્યોએ રચેલા અને તેમના તરફથી અમૂલ્ય વારસા તરીકે મળેલા ગ્રંથરત્નોને સુરક્ષિત રાખવા માટે અનેક સ્થળે જ્ઞાનભંડારો સ્થાપવામાં આવેલ છે, જેને આપણે આપણી જ્ઞાન-પરખો તરીકે લેખી શકીએ, કે જ્યાં ગમે તે જ્ઞાન ધિપાસુ પોતાની જ્ઞાન-તપાને સંતુષ્ટ કરી શકે છે.

પૂર્વકાળમાં અનેક વિદ્યાપ્રેમી રાજમહારાજઓ, અમારો અને ધનિક શ્રેણીઓએ આ જ્ઞુતજ્ઞાનની સેવા કરવામાં, તેને ઉત્તેજન આપવામાં, તેને ઉદ્ધાર કરવામાં અને તેને સુરક્ષિત કરવામાં ખૂબ ફાળો આપ્યો છે. મહારાજ કુમારપાણે અનેક ભંડારો સ્થાપી અનેક પ્રતો લખાવી છે. મંત્રીશ્વર વસ્તુપાણે અને તેજપાણે પણ અનેક ભંડારો સ્થાપ્યાં છે. અરે, અનેક પૂર્વાચાર્યોએ અનેક ગ્રંથો રચવા ઉપરાંત પોતાના જ દાયે ગ્રંથો લખીને ભંડારોને સમૃદ્ધ બનાવ્યા છે, અને એના જ શુભ પરિણામ રૂપે આજે આપણી પાસે આટલો મોટો સાહિત્ય-ખજાનો વિદ્યમાન છે.

અત્યારે અનેક ગામોમાં આવા પ્રાચીન તેમજ નવા જ્ઞાનભંડારો વિદ્યમાન છે, જેની વ્યવસ્થા તે તે ગામના શ્રી સંઘના આગેવનોના હસ્તકે જોવામાં આવે છે. પણ આ બધા ભંડારો હોવા છતાં તેનો ઉપયોગ દરેક વિદ્યાન મુશ્કેલી વગર કરી શકે એવી વ્યવસ્થા કરવાની હજી બાકી છે. એટલે આ બધા ભંડારોનો વધારેમાં વધારે લાભ જનતા લઈ શકે તેવી એક વિશાળ યોજના તૈયાર કરવી જોઈએ.

આપણે જોઈએ છીએ કે અત્યારે જ્ઞેન તેમજ જ્ઞેનેતર આલમમાં જ્ઞેન સંસ્કૃતિના અભ્યાસનો તેમજ જ્ઞેન સાહિત્ય અને પુરાતત્ત્વની શોધખોળ કરવાનો રસ ઠીક ઠીક પ્રગતિ કરી રહ્યો છે. આ પરિસ્થિતિમાં એવા અભ્યાસીઓને ઉપયોગી થઈ પડે એવી રીતે તે યોજના જરૂર આવકાર દાયક થઈ પડે.

આપારે આપણી પાસે અનેક ગામેમાં જે ભંડારો વિદ્યમાન છે તેમાંથી જે જોનાં નામ મારા જાણવામાં આવી શક્યાં છે તે હું વિદ્વાનોની જાણ માટે અહીં રજૂ કરું છું.

ગુજરાત-કાઠિઆવાડ-મુંબઈ

અમદાવાદ

- ૧ વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી જ્ઞાનભંડાર
(આચાર્ય વિજયનેમિસૂરીશ્વરજીનો)
- ૨ વિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરજી જ્ઞાનભંડાર
(આચાર્ય વિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરજીનો)
- ૩ ડેલાનો ભંડાર (ચંચલબાઈ ભંડાર)
- ૪ હંસવિજયજી લાયબ્રેરી
(મુનિ-હંસવિજયજીનો)
- ૫ મોહનલાલજી લાયબ્રેરી
(મોહનલાલજીના સ્મરણાર્થે)
- ૬ વર્ધમાન પુસ્તકાલય
- ૭ મેઘવિજયશાસ્ત્ર સંગ્રહ
- ૮ કુસુમ મુનિનો ભંડાર
- ૯ વીરવિજય જ્ઞાનભંડાર
- ૧૦ દયાવિમળ જ્ઞાનભંડાર
- ૧૧ ઉજ્જવળાઈ ધર્મશાળાનો ભંડાર
- ૧૨ વિમલગચ્છ ઉપાશ્રયભંડાર
- ૧૩ જૈનસરસ્વતી ભવન
- ૧૪ જ્ઞાનવર્ધક પુસ્તકાલય
અંબાલ
- ૧૫ વિજયનેમિસૂરી જ્ઞાનભંડાર
(આચાર્ય વિજયનેમિસૂરિજીનો)
- ૧૬ શાંતિનાથજી જ્ઞાનભંડાર
- ૧૭ જૈનશાળા જ્ઞાનભંડાર
- ૧૮ સુબોધક પુસ્તકાલય
- ૧૯ જ્ઞાનવિમળસૂરિભંડાર
- ૨૦ યુનિલાલ યતિનો ભંડાર
- ૨૧ ભોંયરાપાડાનો ભંડાર
- ૨૨ નીતિવિજયભંડાર
પાટણ
- ૨૩ પાર્શ્વનાથજી ભંડાર
- ૨૪ સંઘવીપાડાનો ભંડાર
- ૨૫ શ્રેણીઆવાડાનો ભંડાર

- ૨૬ વખતજીશેરીનો ભંડાર
- ૨૭ વખતજીશેરીનો નવો ભંડાર
- ૨૮ કેશરબાઈ જ્ઞાનભંડાર
(આચાર્ય વિજયકમલસૂરિજીનો)
- ૨૯ યુનિલાલ મૂલચંદ
- ૩૦ પુણિમાગચ્છીય શ્રીપૂજ્યનો ભંડાર
- ૩૧ તપગચ્છ વિજયશાખાનો ભંડાર
- ૩૨ હેમચંદ્રાચાર્ય સભા
સુરત
- ૩૩ જૈનનંદ પુસ્તકાલય
(આચાર્ય સાગરાનંદસૂરિજીનો)
- ૩૪ મોહનલાલજી જ્ઞાનભંડાર
(મોહનલાલજી મહારાજનો)
- ૩૫ જિનદત્તસૂરિ જ્ઞાનભંડાર
(આચાર્ય કૃપાચંદ્રસૂરિજીનો)
- ૩૬ હુકમમુનિ જ્ઞાનભંડાર
(હુકમમુનિજીનો)
- ૩૭ દેવચંદ લાલભાઈ પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ
- ૩૮ બાલુભાઈ અમરચંદ જ્ઞાનભંડાર
- ૩૯ છાપરીઆશેરી જ્ઞાનભંડાર
- ૪૦ મગનભાઈ પ્રતાપચંદ લાયબ્રેરી
- ૪૧ નેમચંદ મેલાપચંદ ઉપાશ્રય ભંડાર
- ૪૨ આનંદસુરગચ્છ ભંડાર
- ૪૩ દેવસુર ગચ્છ ભંડાર
- ૪૪ દેશાઈપોળ જ્ઞાનભંડાર
(સાખી જયંતીશ્રીજીનો)
- ૪૫ સીમંધરસ્વામીનો ભંડાર
રાધનપુર
- ૪૬ કડવામતિ ગચ્છ ભંડાર
- ૪૭ બાણા મુશાલનો ભંડાર
- ૪૮ સાગરગચ્છનો ભંડાર
- ૪૯ તખોલી શેરીનો ભંડાર
- ૫૦ વિજય ગચ્છનો ભંડાર
- ૫૧ જયવિજય જૈન પુસ્તકાલય

૫૨ વીરવિજય જ્ઞાન ભંડાર
(આ. વીરવિજયજીસુરિજીનો)
મુંબઈ

૫૩ શાંતિનાથજી દેરાસરનો ભંડાર

૫૪ ગોડીજીનો ભંડાર

૫૫ અનંતાનાથજી દેરાસરનો ભંડાર

૫૬ આદિનાથજી દેરાસરનો ભંડાર

૫૭ મોહનલાલજી જૈન લાયબ્રેરી

વીશનગર

૫૮ વીશનગર જૈન જ્ઞાનભંડાર

સાણુદ

૫૯ મોયગરજીનો ભંડાર

૬૦ વિ. અ. જ્ઞાનભંડાર

દુંડાવ

૬૧ જાનોદય પુસ્તકાલય

ગોધાવી

૬૨ શ્રી જૈનસંઘ જ્ઞાનભંડાર

ખેડા

૬૩ સુમતિરત્નસૂરિ લાયબ્રેરી

કંપડવંજ

૬૪ અષ્ટાપદજી જ્ઞાનભંડાર

૬૫ માણિક્યાઈ જ્ઞાનભંડાર

૬૬ મીઠાભાઈ ઉપાશ્રય

ડલોઈ

૬૭ અમરવિજયજી જ્ઞાનભંડાર

(મુનિશ્રી અમરવિજયજીનો)

૬૮ મુક્તાબાઈ જ્ઞાનભંડાર

(ઉ. જંબુવિજયજીનો)

સીનોર

૬૯ અમરવિજયજી જ્ઞાનભંડાર

(અમરવિજયજીનો)

ભરૂચ

૭૦ સાગરગરજી ભંડાર

૭૧ આદીશ્વર દેરાસર ભંડાર

૭૨ અનુપચંદ મલુકચંદ ભંડાર

મણીતાણા

૭૩ દેવદિંગણિ ક્ષમાશ્રમજી જ્ઞાનભંડાર

૭૪ યશોવિજયજી ગુરૂકુલ જ્ઞાનભંડાર

૭૫ જૈન આગમ સાહિત્ય મંદિર

(આચાર્ય વિજયમોહનસુરિજીનો)

આણુદમાં

૭૬ નીતિવિજય જ્ઞાનભંડાર

ઝીંજુવાડા

૭૭ ઉમેદ ખાંતી જ્ઞાનભંડાર

(પં. ખાંતીવિજયજીનો)

રાજકેદ

૭૮ ગે. ના. સં. ભંડાર

ડુંબરપુર

૭૯ વડગરજીના શ્રી પૂજ્યનો ભંડાર

ભાવનગર

૮૦ વિનયવિજય જ્ઞાનભંડાર

૮૧ જૈનાનંદ જ્ઞાનમંદિર

ભાવનગર

૮૨ જૈનધર્મ પ્રસારક સભા

૮૩ સંઘનો ભંડાર

લીંબડી

૮૪ આણુંદજી કલ્યાણજી હસ્તક જ્ઞાનભંડાર

વડોદરા

૮૫ આત્મારામજી જ્ઞાનમંદિર

(પ્રવર્તક કાન્તિવિજયજીનો અને
હંસવિજયજીનો)

૮૬ મુક્તિકમલ મોહન જ્ઞાનભંડાર

(આચાર્ય વિજયમોહનસુરિજીનો)

જાણી

૮૭ શ્રી સંઘ જ્ઞાન ભંડારમાં ૧. વીરવિજય

જી શાસ્ત્ર સંગ્રહ. ૨. વિજયલલિત્ત-
સૂરિ શાસ્ત્રસંગ્રહ અને ૩. સંઘનો
સંગ્રહ.

વિજાપુર

૮૮ ભુદ્ધિસાગરસૂરિ જ્ઞાનમંદિર

(આચાર્ય ભુદ્ધિસાગરસૂરિજીનો)

વીરમગામ

૮૯ સંભવનાથજી જ્ઞાનભંડાર

૯૦ જૈન ધર્મવિજય પુસ્તકાલય

ક્રમ	જાનબંડાર	જોગલ
૯૧	જ્ઞાનબંડાર	૯૭ મહાવીર લાયબ્રેરી
	માણસા	આગરા
૯૨	કપૂરવિનય લાયબ્રેરી	૯૮ વિનયધર્મલક્ષ્મી જ્ઞાનમંદિર
	બીલીમોરા	(આચાર્ય વિનયધર્મસૂરિજીનો)
૯૩	ક્ષમાસાગરજી ક્ષાત્ર સંગ્રહ	૯૯ વીરવિનય લાયબ્રેરી
	(પં. ક્ષમાસાગરજીનો)	(ઉપાધ્યાય વીરવિનયજીના સ્માણ્યર્થે)
	<u>મારવાડ મેવાડ-ચુકતપ્રાંત વગેરે</u>	પુના (મહારાષ્ટ્ર)
	કુશાબઢ	૧૦૦ બંડારકર ઇન્ટીટ્યુટ
૯૩	શ્રીપૂજ્ય વૃષયંદ્રજી નો બંડાર	૧૦૧ જૈન આત્માનંદ પુસ્તકાલય
	જમપુર	અમૃતસર (પંજાબ)
૯૪	પુણ્યશ્રીજીનો જ્ઞાનબંડાર	૧૦૨ આત્માનંદ જૈન લાયબ્રેરી
	બિકાનેર	(આત્મારામજી મહારાજનો સંગ્રહ)
૯૫	જિનદત્તસૂરિજી જ્ઞાનબંડાર	૧૦૩ ગુલાબકુમારી પુસ્તકાલય
	(આચાર્ય કૃપાયંદ્રસૂરિજીનો)	(પુણ્યંદ્રજી નાહરનું)
	નેસલમેર	૧૦૪ મણિવિનયશાસ્ત્ર સંગ્રહ
૯૬	જ્ઞાનબંડાર	(મુનિમણિવિનયજીનો)

આ પ્રમાણે અહીં સો ઉપરાંત જ્ઞાનબંડારનાં નામોનો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે. આ ઉપરાંત બીજા હજુ કેટલાક બંડારોનાં નામો ઉપલબ્ધ કરવા જરૂર બાકી રહી ગયાં હશે. તેમજ અહીં આપેલાં નામોમાં પણ કંઈક ફેરફાર રહી ગયો હશે. જે ભાષ્યોના જાણવામાં આ આવે તેઓ તેની સૂચના આપી આભારી કરે.

આ ગામો સિવાયનાં-આમોદ, આહોર, એરણ્યપુરા, કોટા, કોડામ, માંડવી, બાણપુરા, ક્યલ, આદરજ, મેરડા, સમઉ, દહેગામ, વડનગર, ખેરાડ, ઉમના, મહેસાણા, સરદારપુર, આજોલ, મહુડી, એકલારા, ડીટાઈ, પેથાપુર, પાલનપુર, થરાદ, ડુવા, ધોલેરા, કોઠ, ગીરમથા, વહેલાર, વળાંદ, માંડળ, પાટડી, રામપુરા, કુકવાવ, સીતાપુર, ઓરાણ, મહુધા, પાદરા, મિયાગમ, ગોધરા, વેજલપુર, છોટા હેદેપુર વગેરે ગામોમાં પણ કંઈને કંઈ પુસ્તકો મળી શકે એમ છે.

આ રથજે એક વાતનો ખાસ ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી છે. આપણે ત્યાં અનેક જ્ઞાનબંડારોમાં ઘણાં પુસ્તકો હોવા છતાં એવું પદ્ધતિસરનું લીસ્ટ નહીં હોવાથી સરળતા પૂર્વક તેનો લાભ લઇ શકાતો નથી. તે આ માટે જરૂર ઘટવું કરવું જોઈએ.

અંતમાં જોઓ જે સ્થાનોમાં બંડાર સ્થાપવાની ઇચ્છા ધરાવતા હોય તેઓએ અમોને જાણવવું જોઈ તે સંબંધી યોગ્ય પ્રબંધ થઈ શકશે. વળી જે જે સંગ્રહો છુટથી દરેકના વાચન માટે પુલ્લા છે તેઓને કેટલાંક પુસ્તકો ભેટ આપવાની યોજના પણ અમારી પાસે છે. માટે જે જે બંડારોને જરૂર હોય તેઓએ પણ અમોને જાણવવા કૃપા કરવી જોઈ પુસ્તકો પૂરા પાડી શકાય.

સ....મા....યા....૨

પ્રતિષ્ઠા—(૧) કોરટામાં વૈશાખ સુદી સાતમના દિવસે પ્રતિષ્ઠા થઈ. આ વખતે પૂ. આ. શ્રી વિજયતીર્થસૂરિજી આદિ ત્યાં પધાર્યા હતા. (૨) જેઠ સુદી ૧૪ના દિવસે રસોદરિયામાં પણ તેમના હાથે પ્રતિષ્ઠા થઈ.

દીક્ષા—(૧) વૈશાખ સુદી ત્રીજના દિવસે ભાઈશ્રી મનસુખલાલ દલી-ચંદે પૂ. કપૂરવિજયજી ગણિ પાસે દીક્ષા લીધી. (૨) ભાઈ ડુંગરશી ગિર-ધરલાલે વૈશાખ સુદી આઠમના દિવસે પૂ. આ. શ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના હાથે દીક્ષા લીધી. દીક્ષિતનું નામ સુ. શ્રી. સુલોચનવિજયજી રાખવામાં આવ્યું અને તેમને પૂ. આ. શ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિજીના શિષ્ય બનાવ્યા.

આચાર્યપદ—ઠાણા મુકામે ફાગણ સુદી પાંચમના દિવસે પૂ. શ્રી ઋદ્ધિસુનિજીને આચાર્યપદ આપવામાં આવ્યું.

ગણિપદ તથા પંચાસપદ—સુ. શ્રી. કેવળવિજયજી, સુ. શ્રી. ધર્મ-વિજયજી, સુ. શ્રી. જશવિજયજી, સુ. શ્રી સુમતિવિજયજી તથા સુ. શ્રી ભુવનવિજયજીને પૂ. આ. શ્રી વિજયપ્રેમસૂરિજી મહારાજે વૈશાખ સુદી પાંચમે ખોપોલી મુકામે ગણિપદ આપ્યું અને વૈશાખ વદ છઠના દિવસે પુના મુકામે પંચાસપદ આપ્યું.

પંચાસપદ—ઘાણેરાવ મુકામે વૈશાખ સુદી ત્રીજના દિવસે સુ. શ્રી પ્રવીણવિજયજી તથા સુ. શ્રી નવીનવિજયજીને પૂ. આ. શ્રી વિજયલલિત-સૂરિજી મહારાજે પંચાસપદ આપ્યું.

કાળધર્મ—(૧) પૂ. વૃદ્ધિચંદ્રજી મહારાજના શિષ્ય સુ. શ્રી વિનોદ-વિજયજી જામનગરમાં ત્રીજી માર્ચે કાળધર્મ પામ્યા. (૨) પૂ. વૃદ્ધિચંદ્રજી-મહારાજના શિષ્ય સુ. શ્રી. વિમળવિજયજી વૈશાખ વદ ૧૨ કાળધર્મ પામ્યા. (૩) પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરિજીના શિષ્ય સુ. શ્રી જિતસાગરજી મહારાજ સુરત મુકામે જેઠ સુદી છઠના દિવસે કાળધર્મ પામ્યા.

પ્રવર્તકપદ—સુ. શ્રી શાંતિવિમળજીને પાદરલી મુકામે ફાગણ વદ અગિયારસના દિવસે પ્રવર્તકપદ આપવામાં આવ્યું.

“ શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ ”નો

પ્રથમ વિશેષાંક

શ્રી મહાવીર નિર્વાણ વિશેષાંક

૨૨૮ પાનાના આ દળદાર વિશેષાંકમાં ભ. મહાવીરસ્વામીના જીવનને લગતા શુદ્ધ શુદ્ધ વિદ્વાનોના અનેક લેખો

આપવામાં આવ્યા છે.

મૂલ્ય-ટપાલ ખર્ચ સાથે તેર આના

શ્રીજી વિશેષાંક

શ્રી પર્યુષણ પર્વ વિશેષાંક

૨૨૮ પાનાના આ દળદાર અને સચિત્ર વિશેષાંકમાં ભ. મહાવીરસ્વામી પત્રીના એક દળદાર વર્ણના જૈન ઇતિહાસ ઉપર પ્રકાશ પાડના, શુદ્ધ શુદ્ધ જૈન-અજૈન વિદ્વાનોના અનેક લેખો આપવામાં આવ્યા છે. તથા ભ. મહાવીરસ્વામીનું સર્વોચ્ચમું ત્રિરંગી ચિત્ર આપવામાં આવ્યું છે.

મૂલ્ય-ટપાલ ખર્ચ સાથે એક રૂપિયા

[એ રૂપિયા કરી “શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ” ના આલોક પનારને આ વિશેષાંક આલુ અંક તરીકે અપાય છે.]

અત્યાર પહેલાં પ્રગટ થયેલ અધ્યાય ચિત્રાર્થી ચાંદિયાનું કળા અને શાસ્ત્રીય દ્રષ્ટિએ સર્વોચ્ચમું

ભ. મહાવીરસ્વામીનું ત્રિરંગી ચિત્ર

ચુકરાવના સુપ્રસિદ્ધ ચિત્રકાર શ્રી. કનુ દેસાઈએ દોરેલું આ ચિત્ર પ્રભુની ધ્યાનસ્થ સુદ્ધ અને વીતરાગ ભાવનો સાક્ષાત્કાર કરાવે છે.

૧૨” ૧૦” ની સાદબ, સોનેરી બોર્ડ, જડું આઈ કાઈ

મૂલ્ય-આઠ આના, ટપાલખર્ચના બે આના વધુ

લખો:

શ્રી જૈનધર્મ સત્યપ્રકાશક સમિતિ

જેશિંગભાઈની વાડી, ધોડાંતા.

અમદાવાદ, (ગુજરાત).